

Hlavní sponzor
ročníku 2017

**Víkendová matka
Kde vyvěrá Magnesia
Rok botaniky pokračuje
V zemi, kde žije až 450 druhů plazů**

Vydává:

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

... VAŠE OBLÍBENÉ MÍSTO PRO ODPOČINEK I POUČENÍ

Silvestrovská oslava začínala pro mnohé v plzeňské zoo

Foto František Hykeš

Po ukončení dopoledního silvestrovského programu uvítala ve 13 hod. Zoologická a botanická zahrada města Plzně symbolického posledního návštěvníka roku 2016. Postavit všechny lidi, kteří jí za rok prošli, za sebou, stanul by na 440 437. místě. Jak uvedl ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček (na snímku), jedná se o jedno z nejvyšších čísel, jakých v historii jediná společná zoologická a botanická zahrada v ČR dosáhla.

Symbolicky posledním návštěvníkem roku 2016 se stala Helena Mošnová z Plzně s dcerkou Elenkou. Na odpolední vycházku vyrazila se svojí sousedkou Janou Vítovou a její dcerou Eliškou. Jak ženy prozradily, zahradu navštíví každoročně třikrát až čtyřikrát. Děvčata se shodla, že ze všech zvířat mají nejraději opice; opravdovými miláčky Elišky jsou lemuři.

Gratulanti k titulu symbolicky posledního návštěvníka byli tentokrát opravdu reprezentativní. Jubilejní návštěvnícký čtyřlístek přivítali společně s ředitelem zahrady představitelé města Plzně a Plzeňského kraje – primátor Martin Zrzavecký a jeho 1. náměstek a současně náměstek hejtmana Mgr. Martin Baxa.

O malý kulturní program se postarali posluchači Základní umělecké školy v Plzni, ul. T. Brzkové.

Proud návštěvníků poslední den roku neustal ani po poledni, takže celková návštěvnost Zoologické a botanické zahrady města Plzně činila loni 441 381 osob.

Pro mnoho rodin se stala cílem plzeňská zoo též v neděli 1. ledna, kdy lákala na slevový bonus, který umožňuje v průběhu roku ještě jednu návštěvu se slevou. (tz)

Prázdninové putování přírodou sedmi světadílů

Sdružení IRIS a Zoologická a botanická zahrada města Plzně pořádají letní příměstské tábory. Deset dnů s kamarády ze zoo od roku 2003. Jsou stále velice populární a organizátoři mají s jejich konáním bohaté zkušenosti. V posledních letech však stále více přemýšleli též o uspořádání klasického tábora s přenocováním uprostřed přírody. Pro legislativní náročnost hledali zkušeného partnera, s nímž se spojí, a dva typy prázdninových táborů rozšíří ještě o třetí. Od rodičů věděli, že o něj

bude určitě zájem. Bohužel několik let na takového partnera – a zejména solidního – neměli štěstí. Až loni před koncem roku se jako vánoční dárek naskytla možnost spolupráce s jednotkou dobrovolných hasičů Plzeň-Skvrňany. Nebyl to partner nový, před lety půjčovali a stavěli pro tábor zoo stany a pro děti byla největší senzací jejich polní kuchyně s výborným gulášem.

Stačily dvě schůzky a byly zřejmé podmínky spolupráce i program tábora: Konat se bude pro

hasiče na tradičním místě – u břehů Drahotínského rybníka, vzdáleného asi 15 km od Plzně, v druhé polovině července. Spát se bude ve stanech s podsadou, což jen umocní retrocharakter tábora. Ovšem hlavní náplní bude putování po zeměkouli za jejími nejzajímavějšími tvory. Táborníci při něm objeví nejen mnoho nového a zajímavého, ale ochutnají i různé světové speciality, absolvují zábavný a relaxační doprovodný táborový program a prožijí prázdninové příběhy, které se píšou právě jen v tradičních celodenních táborech uprostřed přírody. V tomto případě dokonce přírody všech světadílů. (fh)

Krajiny mého srdce Už jako dítě...

Josef Hart

Poprvé jsem ušel krajinu podél Zbirožského potoka asi jako dvanáctileté dítě při pěším výletě se svým otcem v rámci poznávacích prázdnin. A hned na poprvé mě uchvátila. Navzdor tomu, že si můj starší průvodce nebyl vůbec jist, jak se dostaneme zpět do Plzně, prošli jsme celým údolím od Zbiroha až do Skryjí. Tolik zajímavých kyték pohromadě jsem ještě neviděl. Pečlivě jsem si je ukládal do improvizovaného příručního lisu a těšil se, jak mi rozšíří vznikající herbář!

Další dvě návštěvy byly spojeny s mými středoškolskými lety. Z výletu ke Skryjským jezírkům mi toho, abych pravdu řekl, v paměti příliš neутkvělo. Snad i proto, že jsme jako třída chtěli úplně jinam, ale třídní si prosadila své. Skryjská jezírka za nic samozřejmě nemohla, jsou zajímavým a romantickým místem na pomezí Plzeňského a Středočeského kraje, s nimiž jsem později nejprve seznámil manželku a potom i děti.

To druhé středoškolské setkání se zdejším krajem ve mně zanechalo vzpomínky na celý život. V poznávací soutěži jsem vyhrál odstřel jelena ve zbirožských lesích. Moje reakce byla pochopí-

telná: Jó, pro myslivce by to byla královská cena, ale co s ní proboha, udělám já, který nevystřelí ani růži holce u střelnice. Ale o výhrě se dozvěděl ředitel školy a nabídl mi, že má u Zbirožského potoka chatu a každé ráno a večer mě doprovodí na posed. Lesáci mne ubytovali v lovecké chatě, z Plzně jsem sem dojel na kole a to mně bylo společníkem i po celé dny. Projedl jsem zdejší lesy křížem krážem a náležitě jsem si to užíval. Těch nových položek do herbáře zase! Zážitkovým vrcholem ale bylo setkání se samečkem roháče obecného, největším broukem Evropy! První a poslední. V životě. A jeleni? Neukázali se nám za těch pár číhaných ani jednou. Já určitě nelitoval.

Několik kilometrů dál, na kouzelné louky Na Januškách, skryté v moři lesů, mě přivedla, už coby vysokoškolského studenta, poznávací exkurze. Zdejší pastevcevé družstvo, nebo jak se ta organizace nazývala, zde předvádělo využití vodního trkače při napájení pasoucího se dobytka. S důmyslným vynálezem, jakým trkač je, jsem se už nikdy příště nesetkal. To mi ale tak nevadilo, jako to, že jsem nikdy, kdo ví proč, nezopakoval návštěvu Janušek. Snad tedy letos...

Do nedalekých Podmokel jsem jezdil na konci léta za kamarádkami, když tu byly na chmelové brigádě. Dnes už bych za nimi nejjezdil. Přestování chmele zde skončilo s minulým tisíciletím a Plzeňský kraj přišel o jedinou svoji chmelařskou oblast.

Na poslední chvíli, před hranicí stáří s bolavými klouby, se mi splnilo už klukovské přání vystoupat

na hrad Týřov sebevědomě se vypínající nad Berounkou Oty Pavla. Poprvé mě před výstupem odradil pro klouzající kameny a nebezpečnost úseků stezky nad řekou místní chalupář z Luhu, rázovité pobřežní části Skryjí. Poděkoval jsem mu nejen za varování, ale i za nezapomenutelné dvouhodinové povídání o zdejší krajině. Z jeho úst plynulo stejně tiše a podmanivě, jako zde ubíhá voda Berounky. Podruhé byly v opravě můstky na stezce. Napotřetí už byl Týřov dobyt. Na počest jsem nevyvšel ani vlnku, ani nezanechal monogram v hradní zdi. Vítězství a zážitek byly jen mé privátní, tak jsem je také zvečnil v srdci i duši.

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

PROBLÉM TOHOTO SVĚTA JE, ŽE INTELEKTUÁLNÍ LIDÉ JSOU PLNÍ POCHYBNOSTÍ A BLBCI PLNÍ SEBEVĚDOMÍ.

Charles Bukowski (1920–1994), americký básník a spisovatel

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Denně vypije kolem dvaceti litrů mateřského mléka a přibere až 1,5 kg. Návštěvníci si ji mohli poprvé prohlédnout 1. března. Už není anonymní nosorožčí mládě – děti pro ni vybraly jméno Růženka.

Foto Kateřina Misíková

Posezení s... zahájil skutečný indián

Letošní soubor přednášek Posezení s... začal netradičně již v říjnu 2016, kdy do Environmentálního centra Lüftnerka zavítal indiánský medicínman kmene Cherokee, nositel posvátné Dýmky míru, Robert Craig alias Stojící Medvěd. Jeho přednáška se jmenovala Spojení ducha lidí s duchem zvířat. Poutavé vyprávění si přišly poslechnout desítky lidí.

Další přednášky pokračovaly již dle zvyklostí každého lednový a únorový čtvrtek. Jejich hosty byli např. známý fotograf Petr Bambousek, horolezecká špička Marek Holeček nebo Pavel Krásenský se svými makrofotografiemi pavouků. O zkušenostech s tygry ve volné přírodě a jejich fotografováním vyprávěl Vladimír Čech ml., prostřednictvím Jaromíra Loskota zavítali návštěvníci do delty Dunaje, František Šulgan je pozval na výlet za šelmami v Beskydech. Velkým překvapením byli „Lovci bouřek“, jejichž nadšení pohltilo všechny přítomné. Novinkou letošního cyklu byla tombola, jež se losovala na každé přednášce. Knihy poskytl Knihkupectví Fraus a potřeby pro dobrodruhy firma ForCamping. (km)

Image fotografie Roberta Craiga.
Foto archiv

Ani židle nestačily...

„Přijedete k nám do Domu dětí a mládeže Sova v Chebu o jarních prázdninách opět s povídáním o plzeňské zoo? To minulé se dětem moc líbilo.“ Žádosti vedoucí teraristického kroužku Marty Beranové nešlo nevyhovět. Z ekonomického hlediska však bylo třeba uskutečnit ve městě ještě další besedu. Volba padla na městskou knihovnu. Při domlouvání termínu byla v dětském oddělení patrná obava, aby přišlo dost dětí, budou přece jarní prázdniny, mnohé budou s rodiči na horách. Skutečnost ale předčila i ten nejsmělejší odhad: Místnost se nakonec naplnila více než pětaticeti posluchači – malými i dospělými. Ani židle nestačily... Přišly i paní učitelky, které hned zjišťovaly, zda by bylo možné podobnou besedu uskutečnit též u nich ve škole. Přes vzdálenost blížící se 120 km je v Chebu plzeňská zoo známá a populární! (hy)

První svůdce – to byl přece had!

Foto J. Vogeltanz

Plzeňské pracoviště Národního institutu dalšího vzdělávání pořádá vedle klasického vzdělávání pedagogických pracovníků také trochu netradiční aktivitu pod názvem MANAŽERSKÝ reSTART. V nabídce se jedná o novinku určenou ředitelům škol a školských zařízení. Jejím cílem je v příjemném, netradičním a inspirujícím prostředí umožnit školským manažerům setkávání v užším kolektivu nejen mezi sebou, ale i se zajímavými lidmi mimo jejich obor, jež by mohlo být inspirací pro jejich další profesní rozvoj. Akce probíhá každý první pátek v měsíci formou společné snídaně v chráněné kavárně Kačaba s „povídáním“ hosta. V únoru jím byl terarista plzeňské zoologické a botanické zahrady specializovaný na jedovaté hady Miroslav Dohnal. Vyprávění s biblickým názvem První svůdce plně osobních zážitků z jejich chovu v expozici Království jedu, v jeho soukromých teráriích a setkáními s nimi ve volné přírodě v řadě zemí mělo mezi přítomnými značný ohlas. Herpetolog opět prokázal, jak výborný a vtipný je vypravěč a jak se i odborná témata dají nabídnout srozumitelnou a poutavou formou. (fh)

Viktoriánští fanoušci obdarovali zvířata

Přítomnost Pavla Horvátha, Marka Bakoše a dalších vzácných hostů si při tradičním vánočním setkání fanoušků a zástupců FC Viktoria Plzeň užilo na stadionu ve Štruncových sadech na 1 200 přítomných. Charitativní podtext večeru vtiskla aktivita Viktoriánského srdce, která od štědrých fanoušků shromažďovala dárky pro dětská oddělení Fakultní nemocnice Plzeň a plzeňskou zoologickou zahradu. Za to jim poděkoval její ředitel Ing. Jiří Trávníček. Již třetí rok po sobě putovalo druhý den do zoo plně naložené auto jablíčky, mrkví, pečivem a dalšími dobrotami. Pochutnali si na nich například lemuři, velbloudi či domácí zvířata na statku. (mv)

Květiny v zajetí geometrie

Kadeřnické, aranžérské a floristické soutěže mívají často přes svoji tématickou odlišnost jedno společné: Divák žasne jaké vlasové či květinové gradace se zde nabízejí ke shlédnutí. Zatímco v prvním případě pochybuje, zda by si některý z účesů „dala“ na hlavu i ta nejextravagantnější dáma, při pohledu na květinová aranžmá je reakce obvykle naprosto jiná: „To je krása, už vidím jak by se tato dekorace vyjímal v obýváku...“

Inspirativními vjemy pro oči i duši nešetřil ani 9. ročník sou-

těže ve vazbě a aranžování květin „Netradiční karafiát uspořádaný první únorový den Odbornou školou výroby a služeb Plzeň. Ve dvou kategoriích, z nichž nejnovější byla druhá – pojmenovaná V zajetí geometrie, předvedlo svoji představivost a zručnost 11 soutěžících ze tří krajů ČR. Klání se uskutečnilo za přítomnosti náměstyně hejtmana Plzeňského kraje Mgr. Ivany Bartošové.

V soutěži určené žákům odborných škol zahradnického oboru vzdělávacích programů kategorie E si nejlépe vedli reprezentanti Střední odborné školy stavební a zahradnické Praha, Odborného učiliště a praktické školy Chroustovice a pořádající školy. (zh)

Foto Jana Filipková

Brána ke starým odrudám

V roce 1998 byl tachovskými nadšenci zahájen rozsáhlý neoficiální program „Zachování starých a krajových odrud ovoce“. V následujících pěti letech sebrali na území Tachovska na 1 100 nejrozličnějších ovocných plodů. Z nich se podařilo určit 312 starých a krajových odrud, které již nejsou vedeny ve státním registru a jsou minimálně 60 let staré.

V průběhu let 2003 – 2006 zřízení genového sadu, prvního na území Plzeňského kraje, v němž byly naroubované odrůdy vysazeny v počtu 150 stromků. Během následujících let výsadby pokračovaly – až na současné 580 roubovanců. Cílovým, průběžně doplňovaným stavem je 600 ovocných stromků, nejlépe v sortimentu dva exempláře od každé odrůdy.

Loňská listopadová oslava 10. výročí založení sadu potvrdila zájem veřejnosti o problematiku starých a krajových odrud. Chuť vysadit si vlastní roubovanec překonala očekávání pořadatelů, takže 30 připravených stromků nestačilo.

Ilona Gonová

Vzácní nosorožci indičí – jediní v ČR – jsou opět tři VÍKENDOVÁ MATKA

„Podle mne přijde mládě na svět ve středu nebo ve čtvrtek“ (1. nebo 2. 2.), sděloval kolegům své tušení ošetřovatel nosorožců indických v plzeňské zoo Martin Zábranský. „A na sto procent to bude samička!“ V prvním případě mu prognóza nevyšla, ve druhém ano. Poté, co ukázala v pátek webová kamera připravenou slaměnou podestýlku, bylo zřejmé, že hodina H, hodina porodu, se přiblížila. V sobotu ráno se sešli v pavilonu všichni tři ošetřovatelé, odpoledne přišla ještě kurátorka. „Od tří hodin odpoledne jsme pozorovali, že je Manjula stále neklidnější a nervóznější,“ popisuje dění těsně před porodem ošetřovatel Robert Bultas. „Začala víc čůrat, což je jeden z předporodních jevů. Šest minut před půlnocí jí odešla plodová voda. Zajímavé byly její momentální reakce. Zatímco před tím se vztekala a odháněla nás od sebe, jak se přibližoval čas porodu, přestali jsme ji vadit. Jakoby instinktivně tušila, že jí můžeme v případě potřeby pomoci.“

Hodina H nadešla v 1 hod. 3 minuty v neděli 5. února ráno. „Porod trval minutu. Vypadal tak, že si samice ze stoje lehla na bok a poté, co z ní vyšlo mládě, znovu se postavila. Po deseti minutách si stouplo na nohy i mimino. A do hodiny dostalo chuť na mléko a začalo hledat mateřský struk. Trochu jsme mu pomohli, protože Manjula po porodu odpočívala a vzpamatovávala se z nového mateřství,“ popisuje první chvíle nového života R. Bultas a pokračuje: „Z chuti po mléce jsme měli radost, protože oproti prvorozené Marušce v roce 2014 toto mládě bylo drobnější, mělo jen 47 kilo. Byli jsme proto rádi, že dostane co nejdříve výživné mlezivo, které je také důležité pro vytvářející se imunitu novorozence.“

Už po pár dnech nás ale malá samička přesvědčuje, že nižší porodní hmotnost brzy dožene. Je vitální, často pije, je čilá a taky zvědavá. Po čtyřech dnech už dokázala při úklidu přejít za matkou do vedlejšího boxu a po týdnu přibrala deset kilo.“

Osmiletá Manjula se podle ošetřovatele projevila jako již zkušená matka. Na Marušku, když se narodila, frkala, brala ji jako něco cizího. Tentokrát se v jejím chování už nic takového neobjevilo.

Ošetřovatelé by samozřejmě mláděti dopřáli co nejvíce klidu. Vědí ale také, že bude velkým návštěvníkům tahákem a lidé budou chtít mladého nosorožce co nejdříve vidět nejen přes web kameru, ale podívat se na něj na živo.

„Určitě měsíc bude pavilon pro veřejnost uzavřen,“ informuje R. Bultas. „Je to opravdu v zájmu úspěšného vývoje mláděte. Týden po narození jsme k němu mohli jen my tři, opravdu nikdo jiný. Ani kolegové ošetřovatelé ze sousedního pavilonu se žirafami, ani ředitel. Ten nosorožce spatřil

až ve druhém týdnu života. Mateřské pudy se zpočátku projevovaly naplno, samice nijak vřele nepřijímala ani nás. Návštěvy jsme u ní minimalizovali proto i my. Nikdy nevíte, jestli se najednou nerozčílí a nechtěně nešlápne na mládě nebo ho nepřitiskne ke stěně. Následky by při rozdílu hmotnosti byly fatální! V potaz se musí vzít též skutečnost, že pavilon byl uzavřen už před porodem, samice si zvykla na klid a na běžný provoz si musí znovu pozvolna přivykat. Na začátku sezóny ale mládě bude určitě vidět jak v pavilonu, tak ve výbězích,“ slibuje Robert Bultas. (hy)

Mláděta ve srovnání:

Maruška narozena v noci ze soboty na neděli 2. února 2014;
Druhé mládě narozeno ze soboty na neděli 5. února 2017;
Maruška 55 kg, druhá samička 47 kg;
Březost: Maruška 479 dnů – II. březost 485 dnů;
Věkový rozdíl mezi sestrami tři roky a dva dny;
Otec: v obou případech Baabuu.

Návštěvníci: bude to samička

Tipovací návštěvnícké soutěže o pohlaví nosorožčete se zúčastnilo 439 hlasujících. Pro samečku hlasovalo 198 lidí, pro samičku 241. Ze správných odpovědí byli vylosováni tři výherci z dětí a tři z dospělých. Získali věcné ceny a pozvání na křest. (tz)

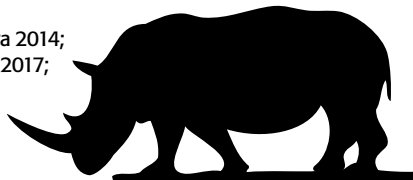
Nosorožce jako facebookový trháč

Poté, co se do světa v neděli 5. 2. rozletěla zpráva o narození nosorožčete, nastala obrovská vlna ohlasů, telefonátů, emailů, ale také sdílení statusů na zdi zoo na facebooku.

Rekordy doslova trhála zejména první zveřejněná barevná fotografie od Miroslavy Palacké. Tento status měl k 21. únoru neuvěřitelných 310 352 zajatých osob, 7 101 líků („to se mi líbí“), 1 002 sdílení a 230 komentářů. Takové množství mnohonásobně převyšuje běžné sdílené informace a svědčí o míře obliby nosorožců a mláděte.

Za všechny vzkazy a gratulace pochopitelně velmi děkujeme.

Mgr. Martin Vobruba, tiskový mluvčí Zoologické a botanické zahrady města Plzně

Šimpanzi dostali vánoční dar

Ještě dříve, než dárky v podobě oblíbených pamlsků pod vánočním stromkem v poledne na Štědrý den, se stal vánočním dárkem pro šimpanze Zizwu, Zedonju, Máriu a Baska 23. prosince opravený a rozšířený výběh za 1,1 milionu korun. Slavnostního otevření se ujal náměstek primátora Plzně Ing. Petr Náhlík (na snímku uprostřed). Podle ředitele zahrady Ing. Jiřího Trávníčka je v ČR jedním z největších, ale ve světě jsou ještě daleko rozlehlejší. „Ten původní pocházel z let 1999 – 2000. Zoo tehdy neměla peníze, a tak k jeho oplocení posloužily použité dřevěné sloupky z chmelnic. Šimpanzi nám byli určitě vděční i za toto řešení. Vždyť se po 40 letech chovu v klecích podívali do volného prostoru. Jenže nic nevydrží věčně a hnilic sloupky bylo třeba vyměnit. Postavili jsme zděnou zeď. Udělali jsme to prostě pořádně, aby to vydrželo na dalších osmdesát let,“ konstatoval ředitel. Součástí rekonstrukce byla také generální oprava vodního příkopu obtékajícího výběh a jižní část Tropického pavilonu. Výběh byl současně obohacen o několik nových herních prvků – kamenů, klád, dřevěných prolézaček a vyhlídek. V létě tak čeká na šimpanze větší vyžití a zábava. Na vysoké duby však budou mít nadále vstup zakázán. Jak jsou zvědaví a lámou větve, stromy by rychle zdevastovali. Jde také o jejich bezpečnost: Ještě když nebyly duby pod elektrickým ohradníkem a lidoopi skotačili v jejich korunách, jedno ze zvířat se po pádu do vodního příkopu málem utopilo. Jak známo, většina opic neumí plavat a bojí se vody.

Zrekonstruovaný výběh je především dárkem pro samotné šimpanze. Pro návštěvníky by bylo vítanou pozorností po delší době opět mládě. To první, a zatím jediné v Plzni odchované, se narodilo již v roce 2003. Byla to samička Bamia a loni se jí ve Francii, která se jí stala domovem, narodil sameček.

„Jedinému samci Baskovi bylo v lednu čtyřicet let. Vzhledem ke stáří, jakého se šimpanzi dožívají, je tak v polovině svého života. Tedy v nejlepších letech. Bohužel se zatím moc nepáří,“ nedává mu dobré vysvědčení Ing. Trávníček. „Nezlepšilo se to ani po příchodu nové samičky Márie na Vánoce 2015,“ dodává. (kola)

Foto na stránce Kateřina Misíková

TŘÍKRÁLOVÁ ŽELVIČKA

Prvním mládětem roku 2017 v plzeňské zoologické a botanické zahradě se stala želva pardálí. Jde o druhý největší druh suchozemské želvy kontinentální Afriky. Zajímavostí z jejího života je letní spánek, který nastává v době sucha a s ním spojeného nedostatku potravy. V zahradě je jejím domovem tropická expozice v pavilonu žiraf. Mládě se vylíhlo 6. ledna ráno a v následujících dnech se dočkalo i dvou sourozenců. Jedenáct vajíček nakladla samice koncem září, inkubace trvala 102 dnů při teplotě 32 °C. (mv)

Foto Jan Konáš

Galerie

Lemuří konkurent malé lvice berberské

V PLZEŇSKÉ ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADĚ SE 8. PROSINCE 2016 NARODILO MLÁDĚ, KTERÉ V ODBORNÝCH KRUIŽÍCH SILNĚ KONKURUJE LVI SAMIČCE AMIŘE. JDE O PRVNÍ V ČR ODCHOVANÉ MLÁDĚ LEMURA RÁKOSOVÉHO. POLOOPICI OD MADAGASKARSKÉHO JEZERA ALAOTRA, KTEROU VEŘEJNOSTI PŘEDSTAVIL BRITSKÝ SPISOVATEL, ZOOLOG A POPULARIZÁTOR OCHRANY PŘÍRODY GERALD DURRELL (7. 1. 1925 – 30. 1. 1995), NYNÍ CHOVÁ 24 EVROPSKÝCH ZOO. V ČR SE LEMURY RÁKOSOVÝMI MŮŽE JAKO JEDINÁ POCHLUBIT OD ROKU 2008 PRÁVĚ PLZEŇSKÁ ZOO.

Zvíře velikosti kočky (opravdu je drobnější než ostatní lemuři, váží pouze jeden kilogram) pobývá v přírodě často na plovoucích ostrůvcích. Domorodé označení je bandro. Ještě nedávno bylo považováno za poddruh lemura šedého. Je to jediný primát přizpůsobený životu nejen na stromech, ale i na bažinatých územích porostlých hustým rákosem, šáchorem a jinými bahenními rostlinami. Lemuři rákosoví také dobře skáčou a po stromech se pohybují ve svislé poloze (vertikálním lpěním). Vyznačují se celodenní aktivitou. Nejživější bývají za úsvitu a za soumraku, chvíle odpočinku tráví na stromech. Jsou to teritoriální zvířata, svá území vyznačují hlasem i pachovými značkami, případně je samci brání výhrůžnými postoji nebo napadají vetřelce. Žijí v rodinných skupinách, nejčastěji po třech až pěti, vůdčí role přísluší samici. Vzájemné vztahy si utužují společným vysedáváním čelem proti sobě a vzájemnou péčí o srst. Ve volné přírodě se dožívají průměrně 20 let a v zajetí až 30.

Pro ochranu největšího madagaskarského jezera Alaotra a jeho okolí byl sestaven samostatný projekt, podporovaný i z výtěžku madagaskarské kampaně organizované v minulých letech Evropskou asociací zoologických zahrad a akvárií (EAZA). Jezero je prakticky rozsáhlý údolní močál o rozloze 900 km² s největší hloubkou pouhých 1,5 m. Po jeho obvodě se rozprostírají rozlehlá rýžová pole, hlavní zdroj rýže pro Madagaskar. Okolní lesy jsou téměř vykácené. (kola)

PŘEČTĚTE SI PŘÍBĚH PRVNÍHO LEMURA RÁKOSOVÉHO NAROZENÉHO V ČR VYPRÁVĚNÝ JEHO OŠETŘOVATELKAMI KATEŘINOU KUBOVOU A OLDŘIŠKOU KUČEROVOU: „Malého rá-

Foto Kateřina Kubová

kosátka jsme se nemohly dočkat. V posledních týdnech jsme pozorovaly samiččino zvětšující se břicho a říkaly si: Kdy už? Ani jedna z nás nečekala, že se narodí ta nejroztomilejší chlupatá kulička, jakou jsme kdy viděly.

Lemur rákosový žije pouze u jezera Alaotra a patří mezi tzv. bambusové lemuře; žije se převážně listnatou potravou (nikoli plody). Patří mezi kriticky ohrožené druhy, největší nebezpečí představuje ničení jeho přirozeného biotopu. Za posledních 25 let se populace této poloopice na Madagaskaru snížila o více než dvě třetiny. V současnosti bylo napočítáno pouhých 2 500 – 3 500 jedinců.

Novorozené rákosátko nám zprvu přidělovalo pár vrásek na čele. Samice ho často odkládala a my jsme se bály, že se o něj nebude dobře starat. Velkou měrou ke zdárnému vývoji nového tvorečka určitě přispěla péče vzorného samečka. Ani jedna z nás takové perfektní chování nečekala. Po prvních nejistých týdnech, kdy se prvorodička sžívala s rolí matky, jsme si mohly oddychnout. Malé rákosátko se začalo samo aktivně dožadovat pozornosti rodičů a pokud někde zůstalo samo, neváhalo se na vratkých nohách vydat za bezpečím rodičovské náruče. V únorových dnech se nám naskytl nádherný pohled na mládě, které se všemožně snaží osamostatnit. Je zábavné sledovat, jak se malá šedá kulička pokouší sama krmit bambusem, s nímž se spíše pere, než aby ho opravdu jedla. Nejkrásnější ale je, jak se mládě při ranním krmení čekankovými puky snaží svými malými tlapkami ukořistit ten největší kus a sníst ho dříve než jeho maminka. Jsme rády, že jsme s ním každý den a můžeme pozorovat, jak roste.“

Ochrana přírody doma i v zahraničí

JEDNÍM Z ÚKOLŮ NOVODOBÝCH ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD JE CHOV A OCHRANA OHROŽENÝCH DRUHŮ. JSME SVĚDKY STÁLE VÍCE SE OBJEVUJÍCÍCH ZPRÁV A OSOBNÍCH SVĚDECTVÍ O DEGRADACI PŘÍRODY A S TÍM SOUVISEJÍCÍM ÚBYTKEM ŽIVOČIŠNÝCH I ROSTLINNÝCH DRUHŮ.

V pražském Národním muzeu na výstavě Archa Noemova se návštěvníci dočetli: Biodiverzita (druhová, genetická, ekosystémová) je dynamický proces proměnlivý v čase podle podmínek prostředí. Po stovky milionů let modelovaly rozmanitost živých organismů pouze přirozené klimatické, geologické či vesmírné vlivy (změny podnebí, pohyby pevnin, zemětřesení, dopady meteoritů, erupce vulkánů apod.). Až člověk moudrý přinesl kvalitativní zvrat. Jako jediný živočišný druh se během relativně krátké doby (řádově tisíciletí) stal dominantním původcem změn na zemi. Strmý nárůst lidské populace vede k úpadku prostředí na celé planetě. Není pochyb o tom, že se podmínky života na Zemi zhoršují a dochází k vymírání druhů rostlin a živočichů v regionálním i celoplanetárním měřítku.

Od pozdního pleistocénu (konec tohoto období nastal 10 300 let před naším letopočtem) se objevuje s příchodem moderního člověka nápadný úbytek velkých druhů zvířat jako jsou mastodonti, mamuti, pozemní lenochodi aj. První úder na ostrovní společenstva začíná od počátku holocénu (10 000 – 8 500 př. n. l.), kdy začali ostrovy osidlovat lidé. To, co na kontinentech trvalo tisíce let, na nich bylo záležitostí pár století. Příkladem je vyhubení obřích nelétavých ptáků moa na Novém Zélandu. S rozvojem mořeplavby přichází na ostrovní faunu další úder. Je snadno dostupnou zásobárnou pro hladovějící námořníky. Co zbylo, zpustošili následně novodobí kolonisté nebo jimi zavlčené krysy, promyky a zdivočelá domácí zvířata. Následují vynálezy střelných zbraní. Ty otevřely cestu ke snadnému vybití zvířat kdekoli na planetě.

Technický pokrok usnadňuje člověku život a poznání podstaty života na Zemi. Na druhé straně zamožuje planetu zplodinami a přispívá k rychlé devastaci přírodního prostředí, ze kterého mizí i druhy dosud vůbec nepoznané...

Je důležité k těmto skutečnostem zaujmout nějaký postoj. Zoologická a botanická zahrada města Plzně si klade za cíl přispět k udržení co nejpřirozenější přírody. Aktivně k tomu napomáhá chovem a pěstováním ohrožených druhů. Nejzranitelnější jsou křehká ostrovní společenstva. A nemusí to být nutně vždy klasické ostrovy obklopené vodou. Mohou to být ostrůvky v krajině, které se stávají posledním útočištěm mnoha druhů rostlin a živočichů.

Zahrada se snaží druhy ohrožené vyhynutím chránit jejich chovem a pěstováním v jejím areálu (tzv. ex situ), tak také na vybraných lokalitách přímo v přírodě (in situ). K tomu účelu je opět vypsána veřejná sbírka. Letos by měly být z takto získaných prostředků podpořeny tři projekty. Tuzemský, zaměřený na ochranu chřástala polního v Plzeňském kraji, 20 procenty z výtěžku sbírky. Po 40 procentech je pak určeno na dva zahraniční projekty – na Záchrané centrum Talarak na Filipínách a na záchranu zmijs Latifovy v Íránu.

Přidat se může kdokoli, komu není lhostejný osud naší planety. Bližší informace o projektech naleznete na webových stránkách zahrady www.zooplzen.cz v sekci Ochrana přírody.

**Číslo sbírkového účtu je
269309764/0300**

OCHRANA CHŘÁSTALA POLNÍHO V PLZEŇSKÉM KRAJI

Tento projekt zoologická a botanická zahrada podporuje a sama se na něm aktivně podílí už od roku 2011. Vlajkovým druhem projektu je chřástal polní. Jeho původním hnízdním prostředím byly zejména nížinné i podhorské louky kolem řek a potoků, luční prameniště. Dnes jsou to vlivem intenzifikace zemědělství zejména sekundární travnaté porosty, často i s charakterem lučních monokultur, především v příhraničí a ve vyšších nadmořských výškách.

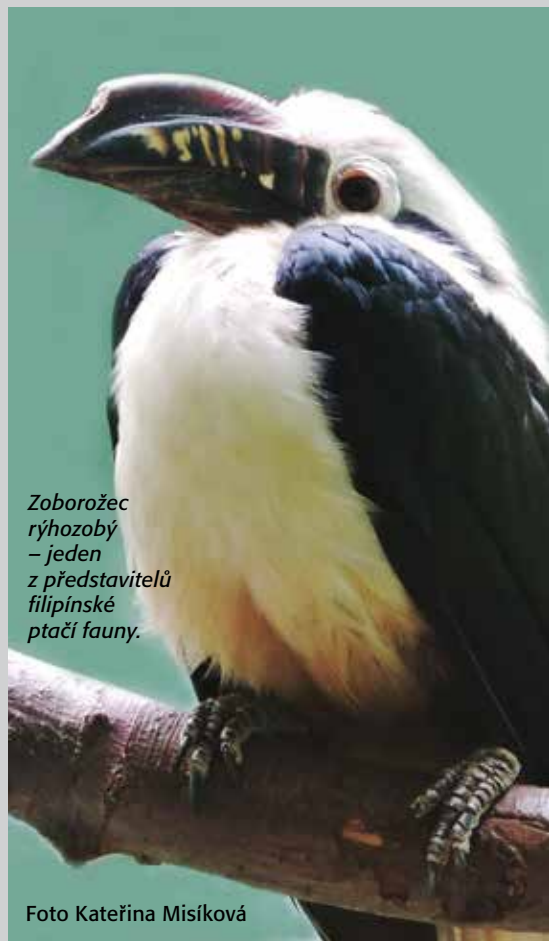
ZÁCHRANNÉ CENTRUM TALARAK NA FILIPÍNSKÉM OSTROVĚ NEGROS

Příroda na Filipínách čelí obrovskému tlaku nejrychleji vzrůstající lidské populace v Asii. A protože se Filipíny skládají z více než 7 000 ostrovů a ostrůvků, o to je důsledek degradace přírody silnější. Řada mezinárodních ochranných organizací je dnes vidí jako jednu z ochranných prioritních zemí. Důvodem jsou zejména zdejší biodiverzita a mimořádně vysoký stupeň endemismu. S rostoucí lidnatostí je zde velkým problémem silné odlesňování, likvidace korálových útesů a s tím spojené hubnutí živočišných druhů. Záchrané centrum Talarak se již od roku 2008 snaží chovat nejohroženější druhy místní fauny. Loni také přibyl botanický počín – vysazování původních druhů dřevin na degradovaném území bývalé třtinové plantáže. Vlajkovým druhem Talaraku je kriticky ohrožený a navíc endemický zoborožec Waldenův. Jeho populace v přírodě asi na třech izolovaných místech čítá sotva stovku dospělců. Je ohrožen kácením lesů, lovem ptáčat z hnízd, která jsou smažena jako pochoutka k pivu, a prodejem dospělců na černém trhu. Plzeňská zahrada podporuje činnost záchraného centra, jež řídí Čech, bývalý zaměstnanec plzeňské zoo, Pavel Hospodářský. Během krátké doby se stalo významným střediskem ochrany přírody na Filipínách.

ZÁCHRANA ZMIJE LATIFOVY V ÍRÁNU

Projekt vznikl díky iniciativě teraristy zoologické a botanické zahrady Jana Dohnala, který ho ve spolupráci s íránskými kolegy osobně realizuje už třetím rokem. Zmije Latifova je endemickým druhem íránského pohoří Alborz s omezeným výskytem zřejmě méně než 2 000 dospělých jedinců v údolí řeky Lar. Mezi její hlavní ohrožující faktory patří nadměrná pastva, nelegální odchyt, záměrné zabíjení či izolace populace. Po několikaletém úsilí se podařilo v roce 2016 zakázat její odchyt. Je to však jen částečné vítězství, protože zákaz bude mít negativní dopad na další druhy rodu zmije, neboť tamní Razi institut potřebuje pro výrobu sér ročně jed z asi 2 000 zmijovitých hadů.

Jiřina Pešová

*Zoborožec
rýhozobý
– jeden
z představitelů
filipínské
ptačí fauny.*

Foto Kateřina Misíková

Soutěž na přání

Třetí ročník soutěže „Poznávejte přírodu a za odměnu přijďte do zoo“ by už by snad nebyli pořadatelé ani vyhlásili, jenže hlasy po jejím konání z knihoven, zejména z Karlovarského kraje, byly tak naléhavé, že je nešlo nevyslyšet. Účast 24 městských a obecních knihoven z obou krajů potvrdila, že se environmentální soutěž nepřežila. Celkem 258 mladých čtenářů, kteří splnili podmínky a dostali pozvání do Zoologické a botanické zahrady města Plzně, je důkazem, že soutěž mezi dětmi „boduje“. Jak prohlásila jedna knihovnice: „V době, kdy se příliš nečte, děti vysedávají u počítačů a jejich zájem je směřován na technické obory, je každý čtenář, který se do soutěže přihlásí a dokončí ji, velký úspěch.“

Poněvadž ruší něco, co funguje a přináší prospěch, je nerozumné. Sdružení IRIS společně se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně vyhlašují čtenářskou soutěž „Poznávejte přírodu a za odměnu přijďte do zoo“ i pro rok 2017. Podmínky pro mladé čtenáře jsou stejné jako loni: V následujících měsících přečíst alespoň 12 knih o přírodě. (rd)

Reklamní štít zoo

Akva tera – teraristická perla uprostřed města. To je stručná a naprosto výstižná charakteristika této pobočné expozice Zoologické a botanické zahrady města Plzně. A je to také jedna z nových knih, které zahrada pro své obdivovatele, návštěvníky a odbornou veřejnost připravila. Jejimi autory jsou teraristé Jan Konáš a Jiří Doxanský.

V úvodu publikace zmiňují, že zatímco zoologická a botanická zahrada jako celek byla popsána v posledních letech již v několika knihách, o expozici Akva tera – tomto jejím „reklamním štítu“ je to první monografie. Poněvadž v letošním roce oslaví výročí svého založení čítající dvě pětiky, jde o milý a užitečný dárek. A velice vydařený. Co do obsahu – textu a fotografií, tak grafiky. Zdaleka nejde jen o průvodce minulostí a současností tropů v srdci Plzně, jak se také expozici říká, popis chovaných živočichů a míst, která jsou jejich domovem. Autoři doufají, že jejich kniha přiměje k zamyšlení o negativních dopadech lidského konání na přírodu a pomůže si uvědomit o jakou pestrou škálu živočichů bychom také mohli v budoucnu přijít.

Hlavní zásluhu na vzniku knihy o 118 stranách s českým a anglickým textem a mnoha snímky jednotlivých chovaných živočichů i z historie zařízení má finanční podpora poskytnutá městskou částí Plzeň 3. I když původně měla být částka využita k vylepšení venkovního image expozice.

Akva tera za více než půl století své existence prošla několika specializačními obdobími. Například v polovině 80. let minulého století se

Autoři publikace Jan Konáš a Jiří Doxanský (zleva).

věnovala výhradně akvaristice. Před koncem tisíciletí zde byly k vidění též některé druhy mravenců. V současné době je skladba živočichů v kontextu s dvouslovným názvem expozice. I když terarijní živočichové převládají nad akvarijními. Významné místo mezi nimi má bizarní svět bezobratlých – nejpočetnější živočišná skupina na světě. Plzeňská zoo se může pyšnit jednou z největších sbírek jejich zástupců mezi evropskými zoo. Asi 85 procent z nich žije právě v Akva tera. Kapitola o bezobratlých proto logic-

ky otevírá odbornou část knihy. Naopak poslední závěrečné stránky publikace patří krokodýlům. Ti až na několik krátkých časových úseků patřily vždy k Akva tera. Jsou její součástí i nyní, i když návštěvníci je nespátí – žijí v chovatelském zázemí. Ale i ono, stejně jako záchranné centrum pro plazy a nižší živočichy ze zabavených nelegálních dovozů zvířat, tvoří teraristické a akvaristické centrum na Palackého třídě ve středu Plzně.

(rd)
Foto Kateřina Misíková

List z herbáře

Ozdoba balkonů stejně jako rozpínavý plevel

Fuchsie nebo také čilko (*Fuchsia*) je středně velký rod teplomilných rostlin z čeledi pupalkovitých. Mají vzhled polokeře, keře, malého stromku nebo liány. Jejich domovem jsou převážně horské oblasti od Mexika ve Střední Americe až po Ohňovou zemi v Jižní Americe; ojedinělé druhy rostou na Novém Zélandu a Tahiti. U nás je fuchsie velmi oblíbenou pokojovou rostlinou, které svědčí přes léto poloslunné venkovní polohy bez poledního žáru. Zejména venkovské usedlosti zdobí množství kultivarů a hybridů s různě barevnými a bohatými květy. Půdu vyžadují fuchsie úrodnou, vlhkou a dobře propustnou. Nesnášejí mráz. V našich podmínkách se přes zimu uchovávají v chladné a málo osvětlené místnosti za nepatrného zalévání. Tehdy jim obvykle opadají listy.

Ve své domovině jsou opylovány medosavými ptáky nebo hmyzem, plodem jsou bobule obsahující různý počet semen. Jako hrnkové rostliny se rozmnožují výhradně řízkem, neboť u šlechtěných kultivarů by se při generativním množení ztratily získané vlastnosti.

U nás je čeleď pupalkovitých zastoupena třemi rody: čarovník (*Circaea*), pupalka (*Oenothera*) a vrbovka (*Epilobium*).

S čarovníkem se obvykle setkáme ve vlhkých stinných listnatých a smíšených lesích a v pobřež-

ních porostech. Vrbka je podle druhu rostlinou rudérálních stanovišť, mokřin a lesních pasek.

Pupalka k nám a na většinu území Evropy byla zavlečena z východní Asie a hlavně z Ameriky, kde je za původní považován největší počet druhů. Má skromné požadavky na stanoviště; na neúrodných místech nemá většinou konkurenci jiných druhů.

U nás rostoucí pupalky jsou většinou dvouleté, vzrůstem vyšší rostliny se žlutými květy. Ty se k opylení otevírají nejčastěji zvečera nebo brzy ráno, o opylení se postará hmyz nebo dochází k samoopylení; častá je mezidruhově hybridizace. Plody jsou podlouhlé, čtyřdílňé pukavé tobolky obsahující zpravidla velké množství drobných semen. Doc. Dr. Josef Dostál v Klíči k úplné květeně ČSR vydaném v roce 1954 uváděl v Československu pouze dva druhy pupalky. Dnes je jich jen na území ČR popsáno 24! (zh)

Fuchsie ►
Foto František Hykeš

Kvěť
pupalky
Foto
(repro)

PRVNÍ KŘTINY V NOVÉM ROCE

V roce 2002 obnovila po přibližně 35 letech plzeňská zoo chov pásovců samečkem pásovcem štětinatého. V roce 2004 s ním vytvořila pár samice dovezená z Berlína. Dospělé pásovice pokřtil Martin Dejdar na Esmeraldu a Josého Armanda. Třetí plzeňské odchované mládě pásovice štětinatého se narodilo v září 2016 a v lednu 2017 ho pokřtil jménem Cyril starosta Městského obvodu Plzeň 1 Mgr. Miroslav Brabec (na snímku).

Zvíře dorůstá délky 40 cm. Tělo má pokryté pružným pancířem sahajícím od hlavy k ocasu. Má nejvíce zubů ze všech savců – až 104 – a má vynikající čich. Je vzdáleně příbuzné s mravenečníky a lenochody. Mohutnými drápy se dokáže zahrabat i do tvrdé půdy a při hrabání umí na několik minut zadržet dech. Ve spánku leží na zádech a někdy se mu při tom chvějí končetiny.

Vedle pásovice štětinatého chová zoo ještě pásovice kulovitého.

(vm)

Foto 2x Kateřina Misíková

Jehňátko ovce domácí skudde pokřtila v polovině února na statku Lüftnerka místostarostka městské části Plzeň 1 PhDr. Ivana Mádllová, Ph.D., MBA. Ovečka dostala jméno Laima, což je litevsky štěstí. Litevské jméno bylo vybráno proto, že domovinou plemene jsou východní Prusko a pobaltské státy.

Foto Kateřina Misíková

Kmotrovská zvířátka k Vánocům

Proč nedarovat svým blízkým jedinečný vánoční dárek, na jehož základě se stane obdarovaný kmotrem některého zvířátka v zoo? A tak se každoročně před koncem roku zvyšuje počet kmotrovských „adopcí“. Obdarovávají se partneři, děti, rodiče, přátelé. Rovněž byly prodlužovány „vánoční adopce“ z předchozích let. Nové kmotry získaly tentokrát spíše drobnější druhy – australské rosely, některé želvy, ale také kobry, sovy, vlhy, kapybara nebo poletuška. Nejkurioznějšího kmotra získal pes dingo, a to pana Miroslava Dinga. Kmotry klokana velkého je třída Klokáneků z MŠ Osvobození z Chebu.

V roce 2016 bylo uzavřeno celkem 60 nových řádných adopcí. V dalších dvaceti případech se jedná o adopce čestné, reciproční nebo spojené s křtem mláděte.

(mv-rd)

Severoamerická poletuška asapan – „létající“ veverka. Do výšky jako pták vzlétnout nedokáže. Ze stromu na strom však plachtí úžasně!

Foto Jaroslav Vogeltanz

Minimum pro ochránce a přátele přírody

Jeřáb popelavý

VÝJIMEČNÝ PODZIM VE SPÁLENÉM POŘÍČÍ

Lenka Kozlová

Loňský podzim byl výjimečný tím, že jsme se stali o dva druhy ptáků, které jsme zde ještě nikdy neměli.

Koncem října to byl mladý jeřáb popelavý. V mlze narazil do vysokého ořešáku a zaklínal se ve větvích. Jeřábi patří mezi naše největší ptáky. Rozpětí křídel mají skoro 2,5 m a vysocí jsou 1,3 m. Až do 80. let 20. století byl jeřáb popelavý v ČR vzácně protahujícím ptákem. První hnízdění bylo prokázáno v roce 1989 na Českolipsku. V současnosti jsou hlavními oblastmi výskytu Českolipsko a Rožďalovicko (Kopidlínsko) a další hnízdiště jsou rozptýlena v řadě dalších regionů – např. na Chebsku. Celostátní populaci lze odhadnout na 40 až 45 párů. U nás na Spálenopoříčsku je můžeme vidět výjimečně při jarním nebo podzimním tahu jak letí vysoko na obloze v klínovité formaci.

Mladý jeřáb nebyl naštěstí zraněn a proto byl v naší stanici pouze tři dny. Potom byl označen ornitologickým kroužkem a vypuštěn na Kasejovicu, kudy vede jedna z tahových cest. Asi po týdnu jsme dostali informaci, že přibližně 10 km od místa vypuštění se několik dnů zdržovalo hejno přibližně 30 jeřábů popelavých. A tak doufáme, že se „nás“ jeřáb připojí k nějakému hejnu a v pořádku doletí na zimoviště. To většinou bývá v jižní Francii nebo na Pyrenejském poloostrově.

Další výjimečný druh se k nám dostal na konci listopadu. Byla to potáplice malá. Jedná se o starobylý řád ptáků zcela specializovaný k pobytu ve vodě. Řád čítá pouze pět druhů – potáplici severní, lední, pacifickou, žlutozobou a malou. Všechny hnízdí na malých sladkovodních nádržích v severské tundře. U nás je můžeme zastihnout pouze na tahu. Výjimečně mohou i přezimovat. Žijí se menšími rybami a korýši.

Ani potáplice, která se k nám dostala, nebyla naštěstí zraněna. Pouze si spletla vodní plochu se zmrzlou loukou. Nohy mají tyto ptáky posunuty tak dozadu, že se na souši pohybují velmi nemotorně a vzletnout mohou jen z vodní hladiny. Potáplice ve stanici pouze přenocovala, byla okroužkována a vypuštěna na Berounce, kde mohla teoreticky i přezimovat.

Foto Petr Pelikán

Každý rok se v Záchrané stanici živočichů ve Spáleném Poříčí staráme asi o 300 zvířat. Některá z nich jsou výjimečná. Pečovat například o ledňáčky říční, čápy černé, ale třeba i o veverka obecné je vždy krásný zážitek, i když za 30 let existence stanice jí takovýchto svěřenců prošly desítky.

Na statku Lüftnerka

PŮVODNÍ A KRAJOVÁ PLEMENA HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT JSOU CHOVATELSKÝM I KULTURNÍM ODKAZEM KAŽDÉ ZEMĚ, PŘEDSTAVUJÍ VÝJIMEČNÉ GENETICKÉ HODNOTY A VÝZNAMNOU MĚROU SE PODÍLEJÍ NA PŘÍRODNÍ ROZMANITOSTI, BYT JSOU DÍLEM ČLOVĚKA. PRO VŠECHNY TYTO ASPEKTY JE ŽÁDOUCÍ, ABY TATO PLEMENA, POKUD UŽ NEZANIKLA, BYLA UCHOVÁNA I PRO PŘÍŠTÍ GENERACE. JSOU TO PŘÁVĚ ZOOLOGICKÉ ZAHRADY, KTERÉ SE O TO SPOLEČNĚ S DALŠÍMI INSTITUCEMI SNAŽÍ. V NAŠICH PODMÍNKÁCH JE FORMOU ÚČELOVÝCH DOTACÍ V TOMTO ÚSILÍ PODPORUJE I MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR.

PRO ZÁPIS DO PLEMENNÉ KNIHY JIM CHYBÍ ROHY

Jalovička plemene česká červinka Lüftnerka, pojmenovaná po statku, na němž v plzeňské zoologické a botanické zahradě žije, roste a daří se jí dobře. Ošetřovatelé ji opečovávají nejen proto, že červinek je v ČR chováno přibližně jen 100, ale také proto, že se na její příchod těšili dva roky. Pochází z biofarmy AG družstva Kružberk na Opavsku a koluje v ní z genetického hlediska jedna z lepších krví uvedeného plemene.

Exkurze po živočišné farmě s jejím zootechnikem Jiřím Slavíkem začíná na pastvinách: „Chováme 300 krav,“ představuje její zaměření. „Z toho 120 pastevním způsobem bez tržní produkce mléka a 180 dojných, s převážným genetickým podílem české straky. Mezi nimi je i malé stádečko českých červinek. Jsme biofarma, tak jsme chtěli něco udělat pro záchranu tohoto původního českého plemene. V roce 2012 jsme přivezli ze školního statku Jihočeské univerzity šest březích kravek. Není bez zajímavosti, že nám všechny daly během dvou měsíců jalovičky. Z plemenářského hlediska nebyly matky stoprocentní červinky, proto byly zapsány jen v pomocné plemenné knize,“ vysvětluje zootechnik a pokračuje: „Řízeným šlechtěním se podařilo dostat zvířata v další generaci již do hlavní plemenné knihy. Následné populace jsou tedy z genetického hlediska jen a jen silnější.“

V současné době však kazí zootechnikovi radost obavy o jejich další osud. Vzhledem k bezrohému faremnímu odchovu nemají rohy ani červinky. Povolné mechanické odrohování s genetikou samozřejmě nesouvisí a krávy jsou schopné i nadále rodit rohaté potomky. Ač to zní paradoxně, u populace narozené z matek zařazených do genové rezervy (byly tam zapsány už jako odrohované) tak právě kvůli jejich odrohování zanikl nárok na dotaci. „Selský rozum tím dostal od úředníků pořádně na frak. Záležitost se řešila i přes ministra zemědělství, zatím bezvýsledně,“ pokrčí pan Slavík rameny.

Červinka není v dnešní době ekonomickým plemenem. A výše dotací je v podstatě jen symbolická. Nejedná se o hospodářské využití, jde spíše o ryzí chovatelsví. Z těchto hledisek se bude proto zvažovat i jejich další chov na farmě.

Její hlavním zaměřením je výroba mléka a to produkují české straky s malým podílem redholštýnské populace. Užiteklost se pohybuje v ekologickém režimu chovu 6 500 litrů na dojnici a rok. Mléko z farmy putuje do mlékárny Olma, kde ho zpracovávají do biomléčných výrobků. Vzhledem k tomu, že natalita (plodnost) stáda je trvale vysoká, další příjmy biofarmy plynou z prodeje mladých chovných zvířat, vesměs do zahraničí. I když, jak podotýká zootechnik, je to s čím dál většími obtížemi.

Důležité je, že zemědělská výroba v kružberském podniku prosperuje. Samozřejmě to není

Jiří Slavík kontroluje stádo pasoucích se jalovic.

jen zásluhou živočišné produkce, ale je to výsledek celkového hospodaření. Nicméně chov hospodářských zvířat vyžaduje přece jen trochu něco „navíc“ od všech zaměstnanců farmy. A to „navíc“ je žít v souladu s chovanými zvířaty, vnímat jejich řeč a vyhovět jim 365 dní v roce. Jinak by byly výsledky úplně jiné.

Zootechnik se zamyslí: „A co dodat na závěr k červinkám? Uvidíme, snad se zdravý rozum dostaví i do kanceláří úředníků.“

Až nastane čas, bude červinka ze statku Lüftnerka připuštěna. Po otelení bude důvod ke křtu a toho se pan Slavík v rámci možností určitě zúčastní.

(zh)

Foto František Hykeš

SAVCI: 1. MÍSTO: VOJTA SMOLÍK – USÍNÁNÍ S GEPARDEM

2. MÍSTO: ZDENĚK KOVAŘÍK – ŠIMPANZ

PTÁCI: 1. MÍSTO: JINDŘICH WANKA – START

2. MÍSTO: JANA REJTHAROVÁ – DRAHOKAM

OSTATNÍ ŽIVOČICHOVÉ: 1. MÍSTO: MARTIN SPAL – JAKO DOMA

2. MÍSTO: PAVEL DAVÍDEK – SPOKOJENÝ KAPŘÍK

LIDÉ: 1. MÍSTO: HANA HARAZIM – NA DOTEK

2. MÍSTO: JANA REJTHAROVÁ – FOTOMODELKA

ROSTLINY: 1. MÍSTO: HELENA REJTHAROVÁ – VE SKLENÍKU

2. MÍSTO: HELENA REJTHAROVÁ – SVAČINKA

RETRO: 1. MÍSTO: HELENA REJTHAROVÁ – PUMIČKY

2. MÍSTO: HELENA REJTHAROVÁ – U PRASÁTEK

Fotosoutěž 2016

Soutěž měla šest kategorií:

1. SAVCI - do té bylo i loni posláno nejvíce fotografií – 225; **2. PTÁCI** – v ní soutěžily 74 snímků; **3. OSTATNÍ ŽIVOČICHOVÉ** – do ní došlo 82 soutěžních prací; **4. LIDÉ** – zde vybírala porota ze 65 fotografií; **5. ROSTLINY** – těch přišlo 50; v novince IV. ročníku – kategorii **RETRO** se sešlo 12 snímků.

Porotu tvořili: Jaroslav Vogeltanz – fotograf (předseda), Václav Přibáň – fotograf, Kateřina Misíková – pracovnice propagace ZOO a BZ Plzeň.

Porota vyhlásila v každé kategorii I., II. a III. místo a dále čtyři zvláštní ceny.

ABSOLUTNÍM VÍTĚZEM SOUTĚŽE SE STAL FRANTIŠEK ZVONEČEK.

Všichni ocenění autoři získali věcné ceny.

Vítězné snímky jsou zveřejněny na webových stránkách Zoologické a botanické zahrady města Plzně.

Blahopřejeme oceněným a děkujeme všem soutěžícím za zaslané fotografie.

Těšíme se na další zajímavé fotografie v jubilejním V. ročníku soutěže!

Čtvrtý ročník fotografické soutěže **ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA – DOCELA JINÝ SVĚT** obeslalo 48 autorů, kteří zaslali 508 fotografií.

SAVCI: 3. MÍSTO: PATRIK STANĚK – ORANŽOVÝ SVĚT

ZVLÁŠTNÍ CENY ZA VTIP: HELENA REJTHAROVÁ – ZTRÁCÍM HLAVU a BLECHA V KOŽICHU

PTÁCI: 3. MÍSTO: VĚRA DOBROVOLNÁ (bez názvu)

OSTATNÍ ŽIVOČICHOVÉ:

3. MÍSTO: GABRIELA BUDÍNSKÁ – FELSUMA

LIDÉ: 3. MÍSTO: PETR KOUKOLÍK – FOTO MALÝ NÁVŠTĚVNÍK

ZVLÁŠTNÍ CENA: HANA HARAZIM – ZAKLETÉ PRINCEZNY

ROSTLINY: 3. MÍSTO:

PETR KOUKOLÍK – KRÁSA KVĚTU

ZVLÁŠTNÍ CENA: PETR ŠIMERDA – ZVONKY

RETRO: 3. MÍSTO: PETR KOUKOLÍK – ŠELMY

(rd)

ABSOLUTNÍ VÍTĚZ: FRANTIŠEK ZVONEČEK

Ptáci zimovali v novém

V souvislosti s loni zahájenou přestavbou levé části Tropického pavilonu, která stále pokračuje, bylo vybudováno vedle pěstitelských skleníků v návštěvnický nepřístupné části Zoologické a botanické zahrady města Plzně nové zimoviště ptáků. Nahradilo staré, technicky dožité zařízení. Jedná se o vícelodní skleníkovou konstrukci na nosné podezdívce. V rámci této investiční akce byly rovněž vybudovány dvě stínoviště pro pěstování rostlin, dvě pařeniště a obslužné zpevněné plochy. (mr)

JOSEFÍNA OSLAVILA DVACETINY

Město Plzeň má ve znaku velblouda, velbloud nesmí chybět ani v její zoo. Ale na první mládě a pravidelné odchovy si musela zahrada počkat 40 let od zahájení chovu. Prvně zde narozený velbloud má v křestním listu datum 1. března 1997.

Moderní kapitola chovu velbloudů dvouhřbých začala v srpnu 1994 s ústeckým samcem Haštalem a dále libereckými samicemi Goldie a Gappa. Většina jejich mláďat, počínaje Josefínou, byla slavnostně pokřtěna. Haštala po čase vystřídal kvůli osvětlení krve brněnský samec Mulisák, který je zde dosud. Dvouhřbých velbloudů bylo v Plzni chováno celkem 35, z toho 18 zde přišlo na svět. Posledním mládětem je Georgína z roku 2015 a poslední akvizicí zlínská samice, jež dorazila zjara téhož roku.

Letošní oslavenkyně Josefína (*1. 3. 1997) svezla na svém hřbetě například Vlastu Redla, nebo Martina Straku a řadu dalších zpěváků, herců, sportovců a veřejně známých osobností, ale také stovky až tisíce dětí. Měla dvě mláďata, v roce 2000 samečka Pašáka a v roce 2003 samičku Betty.

Patronem Haštala a plzeňských velbloudů se stal v roce 1996 senátor a ministr Jan Ruml, který velbloudy často navštěvoval; náměstek primátora Ing. Petr Náhlík pokřtil v roce 1998 druhorozenou samičku Jiřinu a v roce 2015 Georgínu. Oba přijali pozvání na 20. narozeniny Josefíny, jež se uskutečnily přesně v den jejího životního jubilea. (mv)

Foto Kateřina Misíková

Otec Mates se tváří přísně a zodpovědně, ale od Amiry si nechá okusovat ocas a drbat záda.

Amira už je členem rodiny

Kristýna Benešová, ošetřovatelka šelem

Před koncem listopadu jsme se dohodli, že už je nejvyšší čas seznámit mladou lví samičku Amiru s otcem Matesem a tetou Neylou. Pro nás, ošetřovatelky a kurátorku chovu, to ovšem znamenalo, že se už ke kotěti nedostaneme a bude odstaveno od mléka, kterým jsme ho dosud krmily. Věděly jsme, že má již prožrané stoličky a je schopné si samo urvat kousek masa. Přesvědčilo nás o tom, když nás dokázalo pořadně rafnout, protože se mu něco nelíbilo.

V podstatě nám ani nic jiného nezbyvalo, poněvadž čím déle bychom s jeho zařazením do smečky otálely, tím složitější by to bylo. Pro Amiru to znamenalo, že bude odkázána sama na sebe, zůstane bez naší pomoci.

Den před spojením jsme připevnily mezi vnitřní ubikace seznamovací mříž.

Posledního listopadu jsme pustily do větší ubikace Tamiku s Amirou a poté jsme nechaly vejít i tátu Matese. Myslely jsme si, že bude matka kotě bránit, ale místo toho si vyskočila na palandu, odkud měla pěkný výhled na oba. Amira za ní nemohla, na to byla příliš malá. Dvoumetrákový Mates vstoupil dovnitř, podíval se vyvaleně na to chlupaté sedmikilové „cosí“, a nevěřícně to očmúchal. Amira na něj zapraskala, zamňoukala a dala tak otci vědět, co je zač. Ten si pak líně lehl doprostřed místnosti a odpočíval. Neváhaly jsme a vpustily jsme dovnitř i tetu Neylu, která zatím netrpělivě škrabala na uzavřený přepouštěcí otvor (šubr). Zpočátku byla trochu neopatrná a ze samé radosti kotě poštuchovala ke hře. Amira si nedala ale nic líbit. Tentýž den přišla Tamika do říše, což nám trochu zkomplikovalo situaci.

Koncem února se už dvacetikilová Amira naučila rychle a mistrně pochodovat mezi lvími dospěláky. I když se Mates tváří přísně a zodpovědně, nechá si od ní leckdy okusovat ocas a drbat záda. Lví princezníčka mu dělá radost stejně jako nám.

Foto Kristýna Benešová

První soláry v zoo ohřívají vodu nosorožcům

V rámci využívání obnovitelných zdrojů a snižování provozních nákladů byla stávající technologie v pavilonové části afrických a asijských expozic doplněna o systém využívající sluneční svit. Soustava 52 vakuových solárních kolektorů, umístěných na jižní straně střechy pavilonu nosorožců, slouží především k predehřevu teplé užitkové vody pro napouštění bazénu pro nosorožce indické, ale také k přitápění expozičních prostor. Celkový roční zisk ze solární soustavy se předpokládá až 50 MWh elektrické energie. (mr)

Foto Kateřina Misíková

Trojrozměrná chmelařská čítanka

S CHMELNICEMI MÁME VĚTŠINOU SPOJENO ŽATECKO A RAKOVNICKO. ALE STÁVALY I V OKOLÍ PLZNĚ. POD VRCHEM SYLVÁNEM NEBO V KŘIMICÍCH, JAK POTVRZUJÍ HISTORICKÉ FOTOGRAFIE SKLIZNĚ CHMELE V OKOLÍ KŘIMIC V ARCHIVU MĚSTA PLZNĚ. TU DOBU PŘIPOMÍNÁ I ULICE NA CMELNICÍCH NA LOCHOTÍNĚ A TAKÉ MALÁ CHMELNICE NAD STATKEM LÜFTNERKA V PLZEŇSKÉ ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADĚ.

Chmel je prastará užitková plodina. V Evropě se pěstoval už snad před 2 000 lety. Do piva se přidává nejen kvůli specifické hořké chuti, ale především pro jeho konzervační účinky. Počátky pěstování pro pivovarské účely spadají v českých zemích pravděpodobně do 11. až 12. stol. Za kolébku piva bývá označováno území mezi Tigrídem a Eufratem v dnešním Iráku. I když spíše než o pivo se jednalo o kvas. Hlavní chmelařskou oblastí u nás bylo a stále je Žatecko. Zcela zákonitě je v tomto městě nad Ohří i Muzeum chmele. Trojrozměrná čítanka o historii jeho pěstování, obchodování s ním a všem dalším, co k němu patří. Sídí v jedné z několika zdejších bývalých balíren chmele. V budově s významnou industriální architekturou a podobou vytvářející kolorit města.

„Na přelomu 19. a 20. stol. nastal raketový vzestup prodeje zdejšího chmele,“ informuje ředitel muzea Vladimír Valeš a pokračuje: „Žilo zde na dvě stě obchodníků s tímto artiklem. Skladoval se podle šarží, vesnic, kde byl vypěstován. Dobrý obchodník měl do konce února prodáno. Postupně se obchod koncentroval do několika firem, nakonec zbyly dvě, jež se udržely do padesátých až šedesátých let minulého století.“

První tendence založit muzeum se objevily už před II. světovou válkou, ale zásluhou podniku Chmelařství se to podařilo až v roce 1997. Je pomníkem všem známým i neznámým chmelařským osobnostem, otcům slávy žateckého chmele.

Chmelnice přišly až později

V začátcích se místům, kde se chmel pěstoval, říkalo chmelové zahrádky, neboť byly zakládány poblíž obydlí chmelařů, nebo se nazývaly chmelištěm. Zajímavostí je, že mnozí chmelaři byli původně vinaři. K novému povolání je přivedl stoupající zájem o chmel, a to i ve světě. Po Ohři a dále po Labi se výhodně dopravoval do Hamburku.

Chmel je liána a pro svůj zdárný růst musí mít oporu. V začátcích pěstování to byla dlouhá tyčovina z lesa. Na jaře se speciálním rýlem vyhloubil otvor a do něho zapustila tyč. Ke každé rostlině jedna. Pořádná dřina. Ale založit novou chmelnicí byla ještě větší námaha: Půda se přerývala rýčem až do hloubky 80 cm.

Při sklizni se chmelová réva svázela na místo česání i s tyčemi. Kolem roku 1890 dřevo podražilo a chmelaři začali přemýšlet o pěstování na stálých konstrukcích. Postavit ale takovou konstrukci nebylo nic jednoduchého. Musela mít stabilitu, sílu udržet těžký chmel obsypaný na konci léta hlávkami. Zpočátku se rostliny zavěšovaly na provázky, později se přešlo na drátky a na spon 300 x 100 cm. Ten se uplatňuje dodnes. A jak dlouho nově postavená chmelová konstrukce vydrží? Minimálně 20 let.

Dlouhá cesta do pivovarů

Sklizni chmele péče o rostlinu, natož o hlávky, nekončí. Mají v sobě až 85 procent vody a musí se jí rychle zbavit. Původně se rozprostřely na zametený dvůr a nechalo se na ně působit slunce. Jenže to zničilo pivovarsky cenné látky. Takže brzy se přešlo

na sušení na dřevěných lískách „v průvanu“. Při přehazování se hlávky usušily během sedmi osmi dní. Dalším podstatným zlepšením na rozhraní 19. a 20. stol. bylo sušení chmele teplým vzduchem z pece na lískách zavěšených nad sebou. Byl to obrovský pokrok, protože doba sušení se zkrátila na 10 hodin. A také to byl prapočátek průmyslových sušáren. Přes tzv. žaluziové sušárny došel vývoj až k sušárnám komorovým. V 50. a 60. letech byly největšími stavbami v chmelařských obcích. Například v Blšanech je na ní pro její výšku umístěna série vysílačů a přenašečů.

V současné době hodně těchto pro chmelařské oblasti typických objektů neslouží už svému účelu a nevyužité chátrají.

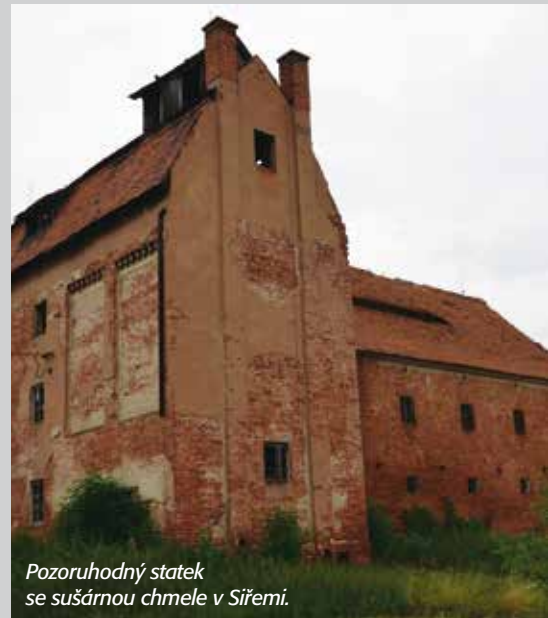
Vysušené hlávky obsahují jen pět procent vody. Aby se při manipulaci nelámaly, musí se nechat natáhnout vzdušnou vlhkostí na 7 – 8 procent. V tomto stavu se plnily do žoků. Sešlapávali je do nich lidé a do každého z nich dokázal „šlapák“ vtěsnat 60 až 80 kg. V balírnách, kde už byl chmel vytříděný a nasířený, se lisoval pro expedici do pivovarů do balotů o hmotnosti i více než 100 kg. Dnes pivovary většinou chmelí granulami dodávanými v pěti až deseti kilogramovém balení. Současné lisy u pěstitelů jsou obvykle nastaveny na cca 48 – 55 kg.

Důležitou etapou na cestě chmele ze skládů – v Žatci jich bylo k padesátce – k zákazníkovi bylo šíření hlávek. Začalo se s ním kolem roku 1870 v Německu, Anglii. Češi byli zprvu zdrženliví, ale nakonec nový trend přijali. Rok 1985 přinesl v Žatci jeho definitivní konec. Moderní technologie skladování a granulování už tuto chemickou ochranu nepotřebují. Upomínkou na ni je dodnes ve městě několik vysokých komínů, které vyváděly zplodiny ze šíření nad střechy domů.

Chmelařský kaleidoskop

K chmelu, jeho pěstování a zpracování se váže speciální terminologie i řada zajímavostí:

- Nejpestovanější odrůdou chmele je v ČR žatecký poloraný červeňák, o jehož kultivaci se významně zasloužil přední český chmelařský odborník doc. Karel Osvald (1899 – 1948). Vedle ní se na našich chmelnicích pěstuje – v míře ovšem nesrovnatelně menší – dalších deset tuzemských odrůd.
- Rozkvět českého chmelařství přerušila třicetiletá válka. O jeho opětovné vzkříšení se zasloužila Marie Terezie. V roce 1769 vydala jako ochranu proti padělání chmelový patent o jeho úředním pečeti a vydávání listin zaručujících jedinečnost původu chmele. Patent je v platnosti dodnes.
- Významným odběratelem českého chmele je Japonsko. Tamní pivovary vyžadují i v dnešní době vyplňování ověřovacích listin ručně.
- Zda se v žocích nezvyšuje teplota a nehoří zapáření chmele se zjišťovalo tzv. zkušebními špicemi. Pokud tak tomu bylo, žok se musel rozpárat.
- Živočišní a houboví škůdci útočí na chmel ještě dříve, než začne růst. Původní ochrana spočívala v postřiku tabákovým extraktem nebo mýdlovou vodou. Jako postřikovače se používaly bambusové trubky. Při moderní chemické ochraně nesmí zůstat v hlávkách zbytky postřiků (rezidua).

Pozoruhodný statek se sušárnou chmele v Sírém.

- Prokypřovač chmelnic byl vynalezen 20 let před ruchadlem bratrů Veverkových z Rybitví u Pardubic. Ti s ním uskutečnili první orbu v roce 1827.
- Chmel se v ČR pěstuje ve třech hlavních chmelařských oblastech: v Žatecké v Poohří, Úštěcké v Polabí a Tršické na Hané. Chmelnicemi je známé též Rakovnícko. Do devadesátých let 20. stol. byla jedna chmelařská lokalita i v Plzeňském kraji – v Podmoklech na Rokycansku.
- Výměra obhospodařovaných chmelnic se začíná přibližovat k 5 000 ha. Na počátku 90. let 20. stol. to bylo více než 10 000 ha. Největší plochu – 19 000 ha – zaujímaly v českých zemích v roce 1929.
- V produkci chmele je ČR na třetím místě za USA a SRN.
- S chmelem se u nás setkáme i s jako divoce rostoucí rostlinou. Dožívá se 20 až 25 let, vydatně odnožuje. Nejčastěji roste na březích toků, kde vytváří mohutné i 10 m vysoké porosty. Rostliny jsou dvoudomé, řadí se do čeledi rostlin konopovitých.

Industriální stavby, které by neměly zaniknout

Ředitel muzea Vladimír Valeš se svěřil, že Žatec usiluje o zapsání do seznamu kulturních památek UNESCO a zároveň o dotaci z evropských fondů, která by mu pomohla zachovat dosavadní industriální tvář spojenou s úpravou a skladováním chmele. Je přesvědčen, že jde o technické, historické a kulturní dědictví, jež nemůže nabídnout už žádné další evropské město. Památkovou ochranu by si určitě zasloužily i některé vesnické objekty spjaté s chmelařstvím, zejména sušárny chmele z různých období jejich vývoje. Určitě statek se sušárnou – významná stavba z pálených cihel v Sírém u Blšan – či malá vesnická sušárna uprostřed obce Krchleby. Prozatím, jako i dříve, jen bezútešně chátrají.

Text a foto Ing. František Hykeš

ANDULKY POD STROMEČKEM – VÁŠEŇ NA CELÝ ŽIVOT

Šťastní lidé, kteří mají nějaký koníček. Jejich životu dává další rozměr, některým dopřeje i vyniknout, poznat, co by pro ně zůstalo jinak neznámé. Koníčkem ošetřovatele v Zoologické a botanické zahradě města Plzně Milana Hřebíka je chov cizokrajných ptáků. Už 40 let. „První andulky jsem dostal od rodičů pod vánoční stromek v sedmi letech. Jak jsem rostl, v klíčkách se objevovaly vzácnější druhy,” vzpomíná na své chovatelské začátky. Dnes se zaměřuje především na papoušky kakadu, ary, amazoňany, alexandry, korely, rosely. „To je normální, že když chovatel zvládne méně náročné druhy, má touhu zkusit i ty náročnější. A samozřejmě úspěš, rozmnožit je, pochubit se třeba na výstavě,” prozrazuje pan Hřebík nejen vlastní zkušenost.

Zeptá-li se ho někdo, jak k zálibě chovat cizokrajné ptáky přišel, odpoví jednoduše: „Jsem venkovský kluk. Tam se naroďš mezi zvířaty. Vyrůstal jsem v prostředí, které bylo plné živých tvorů. Stačilo vyjít na dvorek: pes, kočky, husy, slepice, kachny, v kotcích králíci. To nebylo jako dnes, že je dům usazen ve sterilním anglickém trávníku. A jediné, co ti, co v něm bydlí, chovají, jsou maximálně akvarijní rybičky. Vedle ptáčků jsem měl ještě zálibu v králících a slepicích. Dones hrdě vzpomínám na moravské modré nebo slepice hempšírky.”

S Milanem Hřebíkem lze dlouze a zajímavě povídat o přírodě, o jejích neduzích. Je zřejmé, že o ní hodně přemýšlí a není mu jedno, co s ní stále nenasytnější civilizace provádí. „Jako středoškolsky vzdělaný zemědělec těžce nesu, jak nám ubývá orná půda, jak v místech, kde mělo naše družstvo úrodná pole, vznikly průmyslové objekty, jak se tam staví další ulice obytných domků. Možná bychom někdy měli méně mluvit o velkých globálních problémech, o palmovém oleji, kácení pralesů a být kritičtí i sami k sobě. Vidět nepořádek též před vlastním prahem.” Aby se nezdařilo, že se vzdálil od tématu, řekne: „Chovat cizokrajné ptactvo je krásný koníček, zvláště, když se vám daří. Ale je to jen určitá nadstavba, především musí fungovat samotná příroda.”

Foto
Kateřina
Misíková

Před 15 lety, když se společně s dalšími družstevníky dozvěděl, že družstvo zbankrotovalo a přišel o práci zootechnika, zkusil najít uplatnění v plzeňské zoologické zahradě. Podařilo se. A více než dřívější profese mu přišla vhod chovatelská záliba. I když se musel zpočátku hodně učit, jak přiznává: „Papoušky nakrmíš jednou denně, ale hmyzožraví a plodožraví ptáci, jichž je v chovatelském zázemí většina, těm se musíš věnovat několikrát denně,” vysvětluje a svěří se: „Bylo to tvrdé hození do vody a rychle se uč.” Pravda, konkrétní zkušenosti M. Hřebíkoví scházely, ale určitě nechyběl vztah a láska

k ptáci říši. Dnes je po těch letech kmenovým ošetřovatelem a svým svěřencům natolik rozumí, že na nich pozná, kdy se začnou připravovat na snůšku, kdy chtějí nakrmit. „Takové majny Rothschildovy,” přidává historku, „okolo těch jdu a na očích jim vidím, jak žadoní, abych jim ještě dal něco k sezobnutí...”

Ptačí chovatelské zázemí nad nočním africkým pavilonem je pracovně jedním z nejnáročnějších úseků v zoo. Tři ošetřovatelé mají na starosti kolem 100 voliér. Duchovní otec zařízení Ing. Tomáš Peš do něj dokázal získat na 130 ptačích druhů včetně takových vzácností jako jsou například růžoví holubi, v přírodě vyhynulé hrdličky sokorské, majny Rothschildovy, kakadu filipínský a další. „Když chybí na směně další ošetřovatel, člověk se nemůže dívat na hodinky. Ptáci musí dostat, co potřebují, nutný je i soustavný pořádek, hygiena. Odměnou je mi ale vědomí, že jsem součástí zařízení, které velikostí a počtem vzácných druhů nemá žádná další zoo u nás a myslím si, že ani v Evropě. Tomu ostatně odpovídá i zájem odborné veřejnosti,” hrdě konstatuje ošetřovatel.

„Kolegové z jiných úseků si ze mne dělají občas legraci, zda se mi o ptáčcích i nezda. To určitě ne, do postele s nimi nechodím. Ani v myšlenkách. Stačí mi jen pár hodin spánku denně, nebudu ani prozrazovat, jak málo je to, ale musí být intenzivní,” prozradí na sebe M. Hřebík.

Jaro, čas mládat, má nejraději. Celoroční péče o chovné páry se zúročuje v přírůstcích. Ač je teprve konec února, vyjmenovává, že mladé už mají zoborožci luzonští, plodožraví holubi, papoušci loriové, hrdličky madagaskarské... Jiné samičky pilně sedí na vajíčkách. „A další druhy potřebují urychleně připravit hnízdní podmínky,” konstatuje a ze zdi sundává pilu a několik stahovacích popruhů. Přestalo pršet, je třeba rychle vyrazit do terénu nařezat potřebné větve. I to patří k práci ošetřovatele – ptáčka. Stejně jako vzít na jaře a v létě kosu a nasekat šťavnatou travu, žluté pampelišky plné nektaru nebo tolika ptáky oblíbený jeden z nejběžnějších plevelů – ptačinec žabinec. František Hykeš

Kalendářium

Nejdřív zimě vstříc, potom od ní pryč!

Čertovská momentka
Foto František Hykeš

Jak ten čas letí! Jakpak je to dávno, co si věrní návštěvníci zoologické a botanické zahrady odnášeli z tvůrčí dílny na statku Lüftnerka adventní věnec. Za týden zde naděloval dětem Mikuláš a do pekla ve statkové kovárně se čekalo v dlouhé frontě. Takový byl o ně zájem. Mnozí z příchozích si nenechali ujít ani možnost rozloučit se s medvědy v jejich brlózích před zimním spánkem. Ošetřovatel Václav Košťalka byl průvodcem několika skupinám. Třetí adventní sobota nabídla novinku – komentovanou procházku setmělou vánočně ozdobenou zahradou. A živý betlém, tentokrát v podání posluchačů ZUŠ v ul. T. Brzkové v Plzni-Skvřínech, to již byla předzvěst Štědrého dne. Jeho dopolední část přišlo prožít do zahrady 1 917 návštěvníků. A to počasí procházek zrovna nepálilo. Prostě tradice, k níž patří dárečky pro zvířátka a soutěže pro děti s chytáním zlaté rybky v čele. A samozřejmě

O co nám jde?

Ing. Michal Kulík

– **Mladí ochránci přírody, z.s.**

Mnoho lidí si představuje, že ta správná ochrana přírody spočívá ve vyhlašování chráněných území a péči o ně vybranými skupinami osob, zachraňování zraněných zvířat nebo výchově špičkových odborníků. My však dlouhodobě razíme ideu, že základem je kladný vztah k přírodě a to úplně u všech – tedy nejen u vzdělaných přírodovědců, ale i u těch přírodou netknutých profesí a to bez ohledu na vzdělání.

Vedení ke kladnému vztahu k přírodě by mělo začínat v rodině, pak pokračovat ve školách (a v rodině neustávat), ale i při mimoškolní činnosti. A právě v ní hrají spolky s dětskými členy významnou roli. Z dětí nechtějí povětšinou generovat akademické přírodopysy ani skalní ochránce či fanatické ekology, ale chtějí jim ukázat, že se přírody nemusí bát ani v noci, že v ní existují určité souvislosti, snaží se je naučit se v ní pohybovat, poznávat ji a vážit si jí. Prostředkem k dosažení těchto cílů je pravidelná celoroční činnost, kde hrají prim pravidelné schůzky, víkendové výpravy do přírody a letní tábory.

A jak jsem k tomuto přesvědčení dospěl? Zcela prostě: Od dětských let jsem byl členem „lesního oddílu“, kde jsme se pod vedením zkušeného vedoucího učili poznávat přírodu – a to opravdu všemi formami. Tento dětský kolektiv jsem později téměř 20 let vedl. Ač duši i profesí technik, ke kladnému vztahu k přírodě jsem vždy vedl děti vlastní, stejně jako „oddílové“. Poté, co jsem odrostl přímé práci s dětmi a přenechal jsem toto náročné poslání mladším, pomáhám metodicky a organizačně v různých spolcích blízkých této tématice.

V současné době vedu zapsaný spolek Mladí ochránci přírody (www.emop.cz). Dětské kolektivy má prakticky v celé republice a všestranně podporuje jejich pravidelnou činnost. Kromě toho spravujeme veřejnou databázi pramenů a studánek (www.estudanky.eu) a pořádáme

Foto
Marie
Machačová

řadu aktivit pro veřejnost. Ať se jedná o pátrání po společných příznacích jara s názvem Hledání jara, fotosoutěž Příroda objektivem, terénní přírodovědnou soutěž, úklid a další pomoc přírodě Minuta pro Zemi, objevování studánek se soutěží Za vodou... (Vše je přehledně na www.eko-souteze.cz).

Ačkoliv nepodceňuji výchovný význam rodiny a vzdělávací poslání školy, stále se domnívám, že dětské věkově smíšené mimoškolní kolektivy se zajímavým programem mají smysl. A to i v dnešní době zdůrazňující individualitu, orientaci na výkon, jazykové vzdělání...

I proto už mnoho let šíříme čtvrtletník IRIS mezi oddíly i další účastníky našich akcí. Časopis pro nás není pouhým „zpravodajem z Plzně“, ale přináší také spoustu zajímavostí o tuzemské i zahraniční přírodě. Přispívá k rozmanitosti celoživotního vzdělávání všech věkových skupin od malých dětí s rodiči až po seniory. To by samozřejmě nebylo možné bez chovatelských a pěstitelských úspěchů plzeňské zoologické a botanické zahrady. Rádi bychom proto i touto cestou poděkovali za dlouholetou spolupráci.

Kde je čas, když není?

Jiřina Hepová,
milovnice přírody

Až často bohužel vidím, jak největším škůdcem a predátorem je člověk. Zbytečně zasahuje do přírodní rovnováhy a jakmile chybí jeden článek řetězce přírodních zákonitostí, nastává malér, často nenapravitelný nebo jen obtížně a za dlouho.

Po letech jsem navštívila moje rodné město a místa, kam jsme chodili. Těšila jsem se na potůček, byl plný raků, na louku, kde kvetly hojně vstavače, na les s kapradinami ve kterých se dalo schovat. Potůček nikde, les vykácený, místo vstavačové louky motokrosové závodistiště. NECHÁPU!!!

Mám ráda kameny a kamínky, sbírám si je na všech cestičkách a nosím domů. Připomínají mi hezká místa, příjemné chvíle. Jenže! V loňském létě jsem tak v podvečer seděla na zahradě a dívala se na valounek přinesený od řeky Střely. Najednou se mi zdálo, že zde, u mne, není doma, nepatří sem, možná mu bylo smutno, i když byl v hezké zahradě. Ten pocit byl natolik silný, že o víkendu jsme kámen odvezli zpátky tam, kde doma byl. Myslím, že všechno má nějakou svoji duši, i ten kámen, natož rostliny a živočichové. Zvou nás do svého světa a my jim většinou nerozumíme. Nemáme čas. Chodíme si sice zaběhat, zajezdit na kole po lesních cestách, necháváme však oči doma. U „našich“ lomanských tůňek se v létě zastavili dva perfektně vybavení cyklisté. Opřeli kola o naučné tabule, aniž by si přečetli, co se na nich píše, usedli na pařez, vytáhli nějaké pití a bilancovali, kolik kilometrů už ten den ujeli a kolik ještě „dají“.

Byl nádherný prosluněný den, tůně byly plné bílých kvítků lakušníku, rozkvetlý byl i okolní les. Nic z toho ti chudáci neviděli.

Kde je čas, když není? Na někoho, na něco, na sebe. Nestiháme se vybatolit, vyrůst, vysmát, vyplatat. Najednou jsme staří a zvědavé okno je strašně vysoko. Jenom v pórech máme prach z uklopýtaných cest. Tak kde je čas, když není?

Vánoce u šimpanzů. Nově ve zrekonstruovaném výběhu, aby jejich radost z dárků mohlo pozorovat co nejvíce zájemců. Jak jsme s adventem běželi zimě vstříc, téměř měsíc před jejím astronomickým začátkem byla poslední únorovou nedělí za hudební asistence Plzeňského mlso a velkého veselí veřejnosti vyhnána. Alespoň z plzeňské kotlíny. Po utopení hořící Morany a poté uložení zimy do rakve a městské šatlavy to přesně v 16, 30 hod. zvěstoval průvod vedený Jaromilem VIII. představitelem města – náměstkovým primátorem Ing. Petrovi Náhlíkoví. Však nás letos zima v lednu pořádně potrápila! Byl to čtvrtý nejstudenější měsíc za dobu, kdy se u nás měří teploty. A nejstudenější od roku 1961. V Praze bylo 23 ledových dnů, tedy dnů, kdy se teplota po celých 24 hod. držela pod nulou. A za všechno mohla mohutná tlaková výše nad Ruskem.

Bezkonkurenčně nejoriginálnější maskou byla „paní brečťanová“ – žena porostlá brečťanem. (fh)

Za rekordní účasti veřejnosti, i když se v sobotu konal ve městě tradiční masopust, byla 26. února vyhnána z plzeňského dolíku zima. Ta alegorická se bránila urputně, té skutečné už ubýlo hodně sil. V polovině týdne ukazoval teploměr i 15 °C.

Foto IRIS Miroslav Volf

Kalendárium

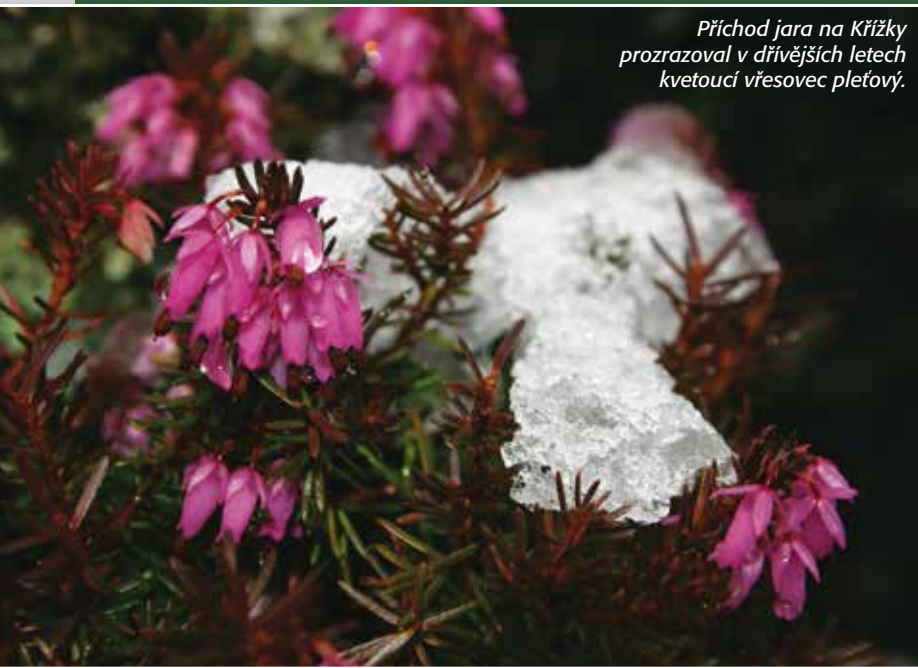
Velikonoce malované, hudební, od pátku do pondělí

Oproti anonci uvedené v Kalendáriu 2017 nebudou letošní Velikonoce na statku Lüftnerka jen dvoudenní, ale jejich oslava potrvá od pátku 14. do pondělí 17. dubna!

To proto, že právě o svátcích jara zde bude mít premiéru první část nového cyklu Kultury českého venkova. Hned první sváteční den bude statek ve znamení uměleckého ztvárnění velikonočních tradic v podání žáků a přátel Základní umělecké školy J. S. Bacha v Dobřanech. Sobota s nedělí budou patřit lidovým tvůrcům – zdobením kraslic, pletení košíků, otloukání vrbových píšťalek a ukázkám tradičních dětských jarních her. Na pondělní dopoledne je připravena krojovaná velikonoční koleda a odpoledne vystoupí známý ženský pěvecký sbor Carmina z Přestic. (rd)

Kde upvĕrā Magnesia

PRŮVODCE – BOTANIK SPRÁVY CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ LES Mgr. PŘEMYSL TÁJEK – BUDE ČEKAT V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH, TAKŽE Z DOMOVA SI VZÍT JEN SVAČINU A DOSTATEK TEKUTINY. SYMBOLICKY LÁHEV MAGNESIE. NAŠÍM CÍLEM JSOU PŘECE HADCE SLAVKOVSKÉHO LESA A TATO MINERÁLKA JE PŘÁVĚ JEJICH JEDINEČNÝM PRODUKTEM. JEJÍ VYSOKÝ OBSAH HOŘČÍKU, ČILI MAGNESIA, JE DÁN PŘÁVĚ ZDEJŠÍM VÝSKYTEM HADCŮ (SERPENTINITŮ). HADCOVÁ LOKALITA V OKOLÍ PRAMENŮ, MNICHOVA A NOVÉ VSI JE NEJVĚTŠÍM KOMPLEXEM SVÉHO DRUHU V ČECHÁCH A JEDNOU Z NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH ČÁSTÍ CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI.

*Příchod jara na Křížky
prozrazoval v dřívějších letech
kvetoucí vřesovec pleťový.*

Rožec kuřičkolistý

Ostřice dvoudomá

Chrastavec hadcový

*Vrba
borůvkovitá*

Za obcí Sítiny při lesní cestě do Pramenů zastavujeme u nenápadného lesního mokřadu. Už borový les je znamením, že všude pod námi je hadec. (Pro smrky jsou tyto lokality málo úživné.) Bílá drobná květinka – rožec kuřičkolistý – rostoucí jen na hadcích Slavkovského lesa je ovšem nezvratným důkazem.

Přírodní rezervaci Mokřady pod Vlčímek nedaleko Pramenů nazývá P. Tájek květnicí Slavkovského lesa. Právem. Krajinářskou hodnotou a počtem chráněných a vzácných druhů cévnatých rostlin patří mezi nejvýznamnější mokřadní lokality západních Čech. Ochrany se jí přesto dostalo poměrně nedávno – v roce 1995. Několik malých vodních ploch a drobné potůčky vytvářejí mnoho různorodých stanovišť s vysokou druhovou rozmanitostí. Nejvzácnější rostlinou je zde kriticky ohrožená drobná ostřice dvoudomá rostoucí ve Slavkovském lese pouze na dvou lokalitách. V tůňkách žije zbytková populace střevele potoční, z ptáků na území hnízdí chřástal polní, bekasina otavní a další pozoruhodné druhy. Zahlédnout zde lze dva druhy motýlů se zcela protichůdným osudem: Běláčka ovocného v poslední době na západě Čech přibývá, naopak hnědásek chrastavcový, jak ubýlo vlhkých míst s výskytem hostitelské rostliny čertkuše, se stal vzácným druhem.

Ukázkou typické hadcové květeny je čtyři hektary rozlehlá národní přírodní památka Křížky u obce Prameny. Je z dálky viditelná podle tří kamenných křížů na vrcholku nezalesněného hadcového výchozu. Nejvzácnější květenou zde býval kriticky ohrožený rožec kuřičkolistý. Ovšem jen do doby, než botanici zjistili, že jde

převážně o křížence s rožcem rolním a v „čistě“ podobě roste spíše v lesních bažinách – samozřejmě s hadcovým podložím.

Vznik současných rostlinných společenstev je dán dlouhodobým vypásáním lokality ovci a kozami. K nejvýznamnějším druhům náleží dvě hadcové kapradinky: sleziník nepravý a sleziník hadcový. Odborník ocení výskyt chrastavce hadcového. Řadový návštěvník ho bude považovat za běžný chrastavec luční. Podobnost je velká, ale geneticky je každý jiný.

„Hadcová vegetace není nijak početná, nerost uvolňuje do půdy velké množství hořčíku a řadu sloučenin těžkých kovů, jež jsou pro většinu rostlin toxické. Jsou však i takové, které ho pro svůj život potřebují. Odborně se jim říká serpentinoφυty. Mělké hadcové půdy jsou extrémním stanovištěm i z hlediska rychle se měnících teplot a značné vysychavosti,“ vysvětluje P. Tájek.

Velkou atrakcí hadcového skaliska byl brzy z jara kvetoucí vřesovec pleťový. Jeho růžové kvítky byly obzvláště krásné, když prorážely odtávajícím sněhem. Poslední léta však kvetoucích keřů ubývá. „Dlouho jsme si lámali hlavu, čím by to mohlo být. Až jsme vypožadovali, že se na vřesovci v zimě často pasou nepůvodní a přemnožení jeleni sika. Zkušební oplocenky nám daly za pravdu. Poněvadž nekvetoucí vřesovec pochopitelně nevytváří semena, mohlo by postupně dojít na Křížkách až k jeho vyhynutí. Zřejmě už letos proto plochy s jeho největším výskytem oploíme,“ prozrazuje zásadní managementové opatření v národní přírodní památce Mgr. Tájek.

Jen přes silnici se nachází další národní přírodní památka – Úpolínová louka pod Křížky. Chrání především typickou mokřadní flóru vyšších nadmořských výšek (kolem 800 m). Nejvzácnější rostlinou je zde přibližně půl metru vysoký keřík vrba borůvkovitá. V ČR roste na čtyřech místech a druh náleží ke kriticky ohroženým.

Méně známou a navštěvovanou hadcovou lokalitou, vegetačně shodnou s Křížky, je přírodní památka Dominova skalka poblíž Nové Vsi. Pojmenována je po významném českém botanikovi Karlu Dominovi (1882–1963) – autorovi fytogeografické studie o květeně Slavkovského lesa. Jedná se o výrazné výchozy hadce Vlčího hřbetu – největšího hadcového tělesa v mariánsko-lázeňském metabazitovém komplexu.

Zajímavostí nedaleko přírodní památky Dominova skalka je vypuštěný Novoveský rybník. Na jeho dně se nachází několik pramenů Novoveské kyselky. Aby se mohla čerpat pro potřeby nové stáčírny dokončené v roce 2001 u Mnichova, musel být rybník vypuštěn. Pobřežní porosty však zůstaly zachovány a jsou hnízdištěm vzácných ptáků.

Kdo by chtěl prozkoumat hadcový komplex ve Slavkovském lese podrobněji, navštívit např. Pluhův bor – nejrozsáhlejší přirozený hadcový bor s řadou drobných hadcových výchozů, tomu doporučujeme volně koncipovanou Naučnou stezku Mnichovské hadce. Na desetikilometrové trase je umístěno devět zastávek a naučných tabulí.

(zh)

Foto Přemysl Tájek

Netradiční pozvánka do lesa

Odměnění soutěžící finálového kola.

Karlovarský kraj se stal oblíbeným cílem turistů a lázeňských hostů nejen kvůli léčivým pramenům, ale také pro krásnou přírodu, především lesy, jež tvoří téměř polovinu jeho území. Pro začínající i pokročilé výtvarníky jsou zdrojem poučení a inspirace. A právě pro ně vyhlašují Krajská knihovna Karlovy Vary a Krajské ředitelství Lesů ČR každoroční výtvarnou soutěž. „Chceme společně upozornit na význam lesa, který nám poskytuje všechna svá bohatství a je domovem stovek druhů rostlin a živočichů,“ uvedl zástupce Lesů ČR, s. p., Svatopluk Šedivý.

V loňském roce se konal již 7. ročník této soutěže určené dětem z mateřských škol a žákům

základní škol, včetně uměleckých. A jak soutěž probíhá? „V jarních měsících vyzveme knihovny v Karlovarském kraji, aby se do výtvarného klání zapojily a propagovaly soutěž nejen mezi čtenáři, ale i v místních školách, kde mnohdy soutěží celé třídy. V průběhu školního roku knihovny shromažďují výtvarné práce dětí, v červnu je vyhodnotí a nejlepší ocení v místním kole,“ vysvětluje ředitel krajské knihovny Vratislav Emler. Během prázdnin mohou díla i vystavit. Finále se pak tradičně odehrává v Krajské knihovně Karlovy Vary v rámci Týdne knihoven. Zde porota vybírá ze všech vyhodnocených prací zaslaných z jednotlivých míst.

Obsah soutěže se každoročně mění. Výtvarníci tak například ilustrovali oblíbenou knihu o přírodě, dalšími tématy byl Les – náš kamarád i pomocník, Les a čtvero ročních období, Kdo se stará o les a řada dalších.

Mottem loňského ročníku bylo „Co roste v lese – lesní herbář.“ Úkolem soutěžících bylo výtvarně ztvárnit nějakou rostlinu, ať už strom nebo bylinu, pojmenovat ji a napsat, kde ji objevili. Do spolupráce na organizaci místních kol se zapojilo 18 knihoven. „Je to rekordní počet a velmi si vážíme zájmu všech partnerských knihoven, který svědčí o ochotě spolupracovat na akcích určených dětem a k podpoře jejich zájmu o přírodu a les,“ dodal Svatopluk Šedivý.

V základních kolech se sešlo na 250 prací. Z nich postoupilo do užšího výběru pro finále soutěže v Krajské knihovně 84 výtvarů. Porota neměla vůbec lehké rozhodování. Fantazie dětí je obrovská a způsobů uměleckého ztvárnění tématu neuvěřitelně mnoho. Nejlepší výsledky několikaměsíčního snažení si mohli zájemci prohlédnout na výstavě v krajské knihovně. V dubnu tak mohou učinit ve výstavním prostoru kapličky v expozici Mediterán též návštěvníci Zoologické a botanické zahrady města Plzně.

V letošním ročníku budou soutěžící vytvářet atlas pohádkových obyvatel lesa. Inspiraci k jejich výtvarným projevům tak budou především pohádky, pověsti a báje postavičky z lesního prostředí.

Jitka Svobodová,
zástupkyně ředitele

Krajské knihovny Karlovy Vary

Foto archiv Krajské knihovny Karlovy Vary

V království rostlin

Rok botaniky pokračuje

Loňský Rok botaniky v Zoologické a botanické zahradě města Plzně pokračuje i letos. Je totiž zřejmé, že u veřejnosti převládá především zájem zoologický. Cílem tohoto projektu je vzbudit také vztah k rostlinám. Tvůrci zvolili představování zajímavostí rostlinných druhů, a to nejlépe v návaznosti na společný život s živočichy. Tak je tomu i v případě expozice mimikry umístěné v pavilonu nosorožců.

Příkladem byla též první loňská březnová výstava Rostliny a mravenci, která ukazovala soužití rostlin s mravenci – takové rostliny se nazývají myrmekofilní. Mravencům poskytují domov i potravu, ti jim na oplátku rozšiřují semena, opylují je a hnojí trusem.

Výstava Rostliny evropských hor je stálou expozicí. Nachází se ve svahu nad restaurací Kiboko. Veřejnosti jsou zde představeny alpínky Atlasu, Sierra Nevady, Pyrenejí, Apenin, Alp, Dolomit i Karpat. Prudký svah umožnil vytvořit expozice tak, aby si návštěvník mohl hory projít od horského (montánního) přes subalpínské až po alpské pásmo. Použití různých hornin při stavbě skalek umožňuje vysvětlit závislost rostlin na různých substrátech, zurčící potůčky a jezírko zase jejich vztah k vodě.

V expozici nazvané Okénko do soukromí rostlin se mohou zájemci dozvědět jak rostliny ces-

tují, jak si mohou doplňovat chybějící živiny i to, jak si dokáží zajistit potomstvo. Ne vždy si vědí se vším rady samy, mnohdy umí využít pomoci jiných organismů, se kterými pak žijí ve složitých vztazích. Expozice je umístěna za pavilony žiraf a nosorožců.

Přehlídka rostlin v životě člověka bude opět situována do pěti stanovišť napříč zahradou. Bez rostlin by nebylo potravy, neexistovala by zvířata, na Zemi by nebylo života. Návštěvníci se mohou seznámit s užitkovými rostlinami jednotlivých kontinentů i jejich předky volně rostoucími v přírodě. Na políčkách před expozicí oslů kulanů znovu vyroste pestrá paleta evropských druhů obilí, brukví, luštěnin a zeleniny známé ze zahrádek našich babiček. Před ostrovem makaků lvích vznikla zahrádka s rostlinami tradiční čínské medicíny a tradičního indického lékařství, tzv. Ajurvedy. Naproti venkovní expozici žiraf je každý rok vystavována květena jižní Afriky. Letos bude znovu obohacena o užitkové rostliny, nejrůznější kultivary bazalek, lilky a také legenary obecné (kalabasy) s nádhernými plody tvaru obřích hrušek. Expozici Amazonie doplňují užitkové plodiny pocházející od jihoamerických indiánů. Přestože tyto rostliny, a především jejich plody běžně používáme, většinou si jejich původ ani stáří neuvedomujeme. Expozice v blízkosti Království jedu upozorňuje, že

Legenarie obecná, či také indická okurka, nebo tykev lahvovitá.

Foto František Hykeš

i léčivky mohou v nesprávném množství, stejně jako všechny jedy, ublížit.

Na botanické novinky se mohou návštěvníci těšit na statku Lůftnerka z konce 19. a počátku 20. století. S novou sezónou zde budou vysázeny původní odrůdy ovocných dřevin, ale také zapomenuté byliny z dob našich předků. Pestrost regionálních plemen domácích zvířat rozšíří na chystané výstavě chovatelé slepic a králíků.

Jiřina Pešová

Expedice za poznáním

V zemi, kde žije až 450 druhů plazů

Jihoafrická republika je v našem povědomí uložena jako země s vleklými se rasovými nepokoji mezi bělochy a původním obyvatelstvem, které dále pokračují, jen v obráceném sledu. A také jako místo s největší kriminalitou na světě. Pro teraristy je ovšem mekkou plazů. Co do rozmanitosti druhů společně s Austrálií, Mexikem a částecně se Spojenými státy americkými jejich rájem na zemi. A tak loňská expedice zavedla chovatele plazů a teraristy Ing. Jiřího Trávníčka, Zdenka Břízu a Miroslava Dohnala z plzeňské zoologické a botanické zahrady do země zaslíbené. Plazi zde žijí až ve 450 druzích!

„Byl jsem tu již několikrát. Tentokrát jsem vybral západ země. Navštívili jsme asi dvacet teraristicky zajímavých lokalit, naježdili jsme přes pět tisíc kilometrů,“ prozrazuje na úvod J. Trávníček.

Pouštní krajina Namaqualand na sever od Kapského Města je jednou ročně dech beroucí květinová zahrada. Koncem srpna, začátkem září, kdy je všechno v květu, nemá zdejší příroda na Zemi obdoby. Skončilo období dešťů, do 14 dnů všechny rostliny vykvétají. Nastává zázrak světa. Gejzír barev je tak neskutečný, až je v něm cosi kýčovitěho. V tomto období se sem slétají turisté ze všech kontinentů. „My jsme místo navštívili sice počátkem listopadu, ale i tak jsme si odvezli pěkné zážitky. V tomto období zde končí jaro a začíná léto, příroda je stále poměrně svěží po deštích a řada rostlin je pořád v květu,“ zavzpomíná Z. Bříza.

JSTE NA SOUKROMÉM – OKAMŽITĚ PRYČ!

Další trasa expedice vede severně do okolí Springboku. Město je správním centrem Namaqualandu. Svě jméno dostalo podle afrikánského názvu antilopy skákavé. Cestou se členové expedice střetávají se zdejší brutální realitou. Přijíždí k nim auto s po zuby ozbrojenými bělochy. Pořádní svalovci s bohatým tetováním na pažích. Na vodících pitbulu. Jejich sdělení je jednoznačné: Jste na soukromých pozemcích, okamžitě je opusťte! Snaha o vysvětlování a diskusi začíná být nebezpečná. Poručí vyspat obsah batohů, chtějí mít jistotu, že nezadrželi zloděje. Argumentují, že tady kradou všichni. Bílí, černí. A všechno. Kameny, či spíše drahokamy, rostliny, zvířata. Jako příprava na lup mohou být nebezpečné i snímky ve fotoaparátěch. Opravdu nepříjemné setkání a zkušenost. Příště se soukromým, tím spíše oploceným pozemkům, i když je jich tu hodně, raději vyhnout!

Pro nocleh si cestovatelé pro jistotu volí chatky u vchodu do Goegab Nature Reserve. „Jsme zde úplně jediní nocležníci a ubytování je směšně levné,“ prozradí Ing. Trávníček a pokračuje: „V rezervaci se lze potkat se zebry, přimorození jihoafrickými, antilopami skákavými... Nejzajímavějším zdejším příběhem pro nás bylo setkání s malými bizarními zemními gekony *Ptenopus garrulus*. Samci dorůstají velikosti kolem šesti centimetrů a večer intenzivně pískají u vchodů do svých nor. Pískotu je od nich jako v drůbežárně, ale ke spatření není prakticky žádný. Tak dokonalé mají mimikry. Nakonec se nám podařilo odchytit dva. Čekalo je totiž, co všechny ostatní odlovené živočichy: Fotografování, případně zjištění tělesných mír a opětne puštění do přírody.“

NA HRANICÍCH S NAMIBIÍ

Cílem dalšího směřování na sever je Národní park Augrabies Falls. Mimo jiné chrání na řece Orange druhé největší vodopády na africkém kontinentu. Krásné, zajímavé, ale teraristickým zážitkem je setkání se skákajícími pestrobarevnými ještěrkami *Platysaurus broadleyi*. „Jsou to snad nejkrásnější ještěrky na světě. Jsou známy z mnoha přírodovědných dokumentů. Potravu loví při výskocích do vzduchu. Předvádějí při tom úchvatné artistické kousky. Prostě další ze zdejších zázraků přírody,“ rozplývá se J. Trávníček.

Stejně jako je znamením příjezdu do nejsevernější části JAR, k hranici s Namibií, řeka Orange, stále častější červené duny jsou předzvěstí největší pouště na jihu Afriky – Kalahari. A příroda zde nabízí ty největší africké zážitky: „Až na gepardy a levharty jsme měli štěstí na všechna typická zdejší zvířata. U několika napajedel jsme zastihli spolu antilopy, zebry, hadilovy. A což teprve noční setkání s žirafami. To je opravdové kouzlo noci,“ nadšeně zavzpomíná Ing. Trávníček.

Horské pouště v Richtersveldu – dalším z národních parků v této oblasti, patří k neextremnějším místům kontinentu. „Proniknout do nich co nejhlouběji a zdokumentovat zdejší život nás lákalo už při přípravě cesty. Sehnali jsme si speciální mapy, vytýčili cestu od východu. Bohužel, zůstalo jen u záměru. Půjčené auto nebyla čtyřkolka a ukázalo se, že s normálním osobákem se tam jet nedá,“ přiznal hořké zklamání vedoucí výpravy.

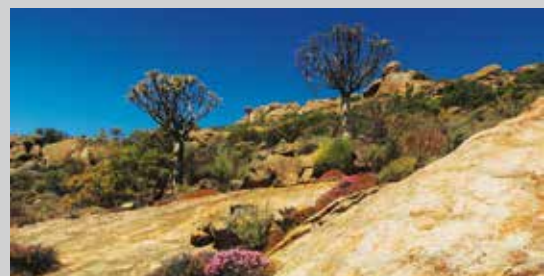
Namísto ještě více na sever zamířili teraristé přímo na mořské pobřeží v městečku Port Nolloth. Vítá je silný vítr a nepříjemně chladné počasí. Kdepak jsou ty čtyřicetistupňové teploty z okolí pouště Kalahari?!

S HADEM DO AUTOSERVISU

Při zpáteční cestě do Springboku se cestovatelé zastavují na dvě noci na farmě. Podobné samoty zde nejsou ničím neobvyklým: Statek plus baráček pro turisty. Ti přijedou dvakrát, třikrát do roka. Ale místním to stačí. Hlavní obživou je pro ně dobytek. Život je zde hodně svérázný a pro nás naprosto nepochopitelný. Zdeněk Bříza je ještě plný prožité reality: „Ti lidé měli dvě děti. Protože jedno už bylo ve školním věku, přes týden bylo v internátní škole ve Springboku. Děťství a život s rodiči tady dětem končí v sedmi letech, potom už jen škola a internát v nejbližším městě. To menší bylo ještě doma. A jak bylo samo, rodiče na něj neměli pro práci moc času, tak si ochočilo holuba a to byl jeho kamarád. Nejmilejší a nevěrnější. Hrozné. Také jak mohlo, tak bylo s námi. Vždyť kdypak uvidí mimo rodičů zase nějaké lidi?!”

„Určitě chceme spatřit jednu z nejkrásnějších suchozemských želv *Homopus signatus*. Potkáme ale jen prázdné krunýře. Když jsme v Jihoafrické republice několikrát den, chápeme,“ vypráví další zážitek J. Trávníček. „V posledních třech letech zde téměř nepršelo. Klimatický jev El Niño zasáhl i Afriku.“

Zaklínači hadů předvádějí s jedovatými hady a škrťi neuvěřitelné kousky. Následující příběh má opačný happyend. Asi 150 cm dlouhá černá kobra se plazila přes silnici. Posádka auta hned zastavila a od M. Dohnala, zkušeného herpetologa se specializací právě na jedovaté hady, očekávala, že ho chytí. Toho však pohled na výstavního jedince uchvátil natolik, že ho jen užasle pozoroval.

Atraktivní kruhochvost štítnatý a lokalita jeho výskytu

Foto
Zdeněk
Bříza

val. Ještě dnes je nadšen: „Fakt. Bomba. Obrovský zážitek. To se vidí snad jednou za život.“ Zážitkem byl had i pro automechaniky v servisu, kteří ho museli vyjmout z pod podvozku, kam se doplazil a schoval.

KVĚTINOVÝ DIV SVĚTA POD STOLOVOU HOROU

Za tři týdny se toho dá pochopitelně hodně navštívit, vidět i prožít. K velkým zážitkům rozhodně patřilo pozorování až pět metrů velkých bílých žraloků – a to jak z loďky, tak z ponořeného koše, kdy se člověk ocitne bezprostředně mezi mořskými predátory. Zajímavá je jistě procházka nejjihnější rostoucím původním lesem v Africe. Stejně jako setkání s endemními plazy či rostlinami; tedy druhy, které se už nikde jinde na světě nevyskytují. Zvláště bohaté jsou na endemní rostliny fynbos – jihoafrická odoba středomořské makchie. U Bettys Bay obohacuje poznatkovou mozaiku cestovatelů jedna z největších kolonií tučňáků afrických čítající několik tisíc ptáků.

Být v Kapském Městě a pomínout Stolovou horu – to je téměř nemyslitelné. Výlet na její jižní stěnu Skeleton George je pro expedici ale spíše jen doplňkem hlavního programu – návštěvy jedné z nejkrásnějších botanických zahrad světa – Kirstenbosch BG. Nachází se na západním úbočí Stolové hory, přibližně před 100 lety ji založili Angličané. Plynule přechází v přirozené fynbosové porosty nemající druhovou rozmanitostí mezi rostlinnými společenstvy prakticky obdoby. Světoznámé je rovněž Two Oceans Aquarium představující podmořský život Indického a Atlantského oceánu. Nechybí ani expozice s devíti druhy medúz, které si akvárium samo v zázemí odchovává. O jeho chod se stará 200 pracovníků, roční návštěvnost se pohybuje kolem 600 000 osob; vstupné činí v přepočtu 300 Kč.

Tři týdny v Jihoafrické republice se završily. Na jejich konci je seznam 42 druhů a poddruhů nalezených, pozorovaných a fotografovaných plazů a množství dalších přírodovědných poznatků. (rd)

I v novém ročníku pokračujeme v oblíbené soutěži, při níž poznáváte hlavní světové biomy, čili rostlinná a živočišná společenstva charakteristická pro jednotlivé části zeměkoule. Minule jsme nahlédli do biomu pro naši planetu a její klima velice důležitého – do tropických deštných pralesů. Jejich sousedy jsou tropické opadavé lesy. Pokrývají velké oblasti tropů. Roční příjem srážek je soustředěn do jednoho času – do období dešťů. To dokáže napršet až 1 500 mm vody.

- 1 Myslíte si, že obyvatelem indických tropických opadavých lesů je slon indický?
- 2 Který je větší: A/ slon indický, B/ slon africký.
- 3 Kde je období dešťů nazýváno monzunem?
A/ v Africe, B/ v jižní Americe, C/ na indickém subkontinentu.
- 4 Období dešťů je střídáno obdobím sucha. To je obvykle dlouhé:
A/ nejméně čtyři měsíce, B/ osm až devět měsíců, C/ přibližně dva měsíce.
- 5 Tropické opadavé lesy se nacházejí mezi obratníkem Raka a Kozoroha. Je tomu opravdu tak? ANO NE

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzně Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň a těšte se na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci soutěže z 2. čísla časopisu IRIS, ročník 2016:

Ondřej Hrách, Mýto; Alena Rousová, Čivice; Kristýna Černá, Nýřany.
Správné odpovědi na soutěžní otázky: 1/ polopouště a pouště pokrývají přibližně 20 procent zem. povrchu; 2/ kořeny fíkovníku z oblasti Mpumalanga sahají do hloubky 120 a více metrů; 3/ v zimě klesají na Gobi hluboko pod bod mrazu i denní teploty; 4/ Sahara – roční úhrn srážek: cca 10 mm; 5/ vlastní expozici má v zoologické a botanické zahradě poušť Sonora.

Výherci soutěže z 3. čísla časopisu IRIS, ročník 2016:

Ester Milostná, Brno; Helena Šnábllová, Velké Přítočno; Barbora Řezáčová, Plzeň.

Správné odpovědi na soutěžní otázky: 1/ prase savanové žije v plzeňské zoo; 2/ největší asijskou antilopou je nilgau; 3/ nesprávné označení pro jihoamerické savany je campanos; 4/ v australských savanách nežije vakovlk tasmanický, neboť byl vyhuben; 5/ stromovým symbolem afrických savan je baobab.

Všem výhercům blahopřejeme!

Návštěvnícký servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA
MĚSTA PLZNĚ

otevřena denně duben – říjen od 8 do 19 hod.

(pokladny do 18 hod.)

listopad – březen od 9 do 17 hod.

Vstupné: dospělí 150 Kč, zlevněné 110 Kč.

Do konce března 2017: 90 Kč a 60 Kč.

Psi do ZOO a BZ přístup nemají!

AKVA TERA Palackého tř. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 40 Kč, zlevněné 20 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

**Pro opakované návštěvy ZOO a BZ
i AKVA TERA využijte výhodných permanentek!**

Zoologická a botanická zahrada města Plzně
Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň

tel.: 378 038 325, fax: 378 038 302

<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu

Aktuální kulturní akce také na: www.iris-zooplzen.cz

facebook: Zoo Plzeň, Sdružení Iris

Na školním výletě do plzeňské zoo ušetříte!

Pokud právě plánujete, kam před prázdninami vyjet, určitě doporučujeme Zoologickou a botanickou zahradu města Plzně! Při vyšším počtu žáků a hromadné platbě lze totiž uplatnit zajímavé slevy. Při více jak 40 dětech sleva 10 % na každou vstupenku, při více jak 60 dětech sleva 20 % na každou vstupenku, při více jak 80 dětech sleva 30 % na každou vstupenku. Nabídnuté slevy jsou platné pro zoologickou a botanickou zahradu (nikoliv DinoPark) v období od 15. dubna do 30. června 2017. Více informací a slevový kupon naleznete na www.zooplzen.cz a www.iris-zooplzen.cz. (tz)

To opravdu nemá chybu: NÁVŠTĚVA SE SLEVOU A JEŠTĚ VÝHRA!

Všechny děti, které absolvují v Zoologické a botanické zahradě města Plzně některý z výukových programů nabízených Environmentálním centrem Lüftnerka, dostávají slevový kupon. Ten jim a jejich doprovodu umožní při splnění uvedených podmínek návštěvu zoologické a botanické zahrady se slevou. Využít tuto nabídku se určitě vyplatí! A nejen pro popsanou výhodu. Na počátku února obdrželo padesát vylosovaných dětí věcné ceny – pexesa, časopisy IRIS a nové vydání dětského průvodce po zoologické a botanické zahradě – nebo velmi výhodné pozvání na podvečerní komentovanou procházku mezi zvířaty. Slosování se bude opakovat opět na konci kalendářního roku; podmínkou zařazení do osudy je návštěva zahrady a předání vyplněného kuponu na pokladně. (rd)

Zajímavost

Ledová konkurence

Poslední únorovou sobotu měla Plzeň na chvíli dvě zoo naráz. Před hotelem Angelo by vienna house se totiž konala akce ledová zoo. Specialisté z firmy Ice Factory vytvořili před zraky několika set lidí z bloků ledu desítku zvířat. Nechyběl ani pro akci typický tučňák. Během celodenního programu mohly z ledu tvořit také děti, nescházal ale ani kulturní program. Pozorný divák si všiml Zdeňka Svěráka, Martina Stránského nebo Ryana Hollweiga. Výtězek z ledového baru putoval do plzeňské zoologické a botanické zahrady. (mv)

ZOOTRHY PLZEŇ V ROCE 2017

se konají v Kulturním domě Peklo v Pobřežní ulici v termínech:

15. 4., 13. 5., 17. 6., 29. 7., 9. 9., 7. 10., 4. 11., 2. 12.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich předjímka od 6 do 9 hod.

Cena stolu 100 Kč. Rezervace: 777 578 676.

Jak získat časopis IRIS

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za posílání čtyř čísel činí 60 Kč. Částku lze uhradit poštovní poukázkou, kde nezapomeňte uvést účel platby – PŘEDPLATNÉ IRIS, nebo bankovním převodem. V tomto případě je třeba sdělit jméno a adresu objednavatele. Na poštovní poukázce musí být vždy uvedena adresa: ZOO a BZ Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň.

Časopis lze získat též v jeho distribučních místech:

V Plzni na adrese vydavatele, v Akva-tera na Palackého tř. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, na Krajském úřadu Plzeňského kraje, v Národním institutu pro další vzdělávání v Čermákové ul. 18, ve Studijní a vědecké knihovně PK a na obvodních úřadech Plzeň 1 až 4.

V Karlových Varech na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním institutu pro další vzdělávání v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli.

V Chebu v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat i ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji.

Do základních a mateřských škol v Plzeňském a Karlovarském kraji je IRIS distribuován prostřednictvím obcí s rozšířenou působností.

DINOPARK

ZOO PLZEŇ

Jaro je tu a s ním i nová **sezóna 2017**.
Brány do druhohor se v DinoParku Zoo
Plzeň **otevrou již 1. dubna 2017!**

Nevíte kam na výlet? Přijďte poznávat a objevovat tajemný svět druhohor. Dinosauři, dávní vládcí naší planety, na vás i letos čekají v plzeňském DinoParku.

Desítky statických i robotických modelů dinosaurů v životních velikostech, 3D Kino v ceně vstupenky, dětské atrakce, obchod se suvenýry DinoShop a mnoho dalšího, to vše najdete v **překrásném lesoparku nad Zoo Plzeň**.

Největší novinkou letošní sezóny bude **nový panoramatický 3D film**, **nové robotické modely** a další překvapení pro malé i velké návštěvníky.

To správné jaro začíná návštěvou DinoParku a Zoo Plzeň!

Zábava a poznání, to je DinoPark Zoo Plzeň.

**3D
KINO
V CENĚ
VSTUPENKY**

WWW.DINOPARK.CZ

